

Homotolerantie in de sport

in opdracht van Stichting Homosport Nederland

**Agnes Elling
Remko van den Dool**

*© W.J.H. Mulier Instituut
's-Hertogenbosch, juli 2009*

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch
t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
2.	Methoden	7
3.	Zelfacceptatie en openheid	11
4.	Homotolerantie in de sport	15
5.	Sportgedrag en ervaringen homo/biseksuele mannen en vrouwen	21
5.1	Huidige sportdeelname	21
5.2	Motieven voor sportdeelname	26
5.3	<i>Out</i> zijn in de sport en homo(in)tolerantie	28
5.4	Sportverleden	31
6.	Conclusies en aanbevelingen	35
	Literatuur	41
	Bijlage	43

1. Inleiding

In 2003 verschenen resultaten van een onderzoek uitgevoerd door het Mulier Instituut in opdracht van het Ministerie van VWS naar het sportgedrag en ervaringen met discriminatie van homo- en biseksuele mannen en vrouwen. Deze meting kan beschouwd worden als een soort nulmeting aangezien er niet eerder representatieve cijfers over sportdeelname naar seksuele voorkeur zijn verzameld. Uit het onderzoek kwam naar voren dat homomannen en lesbische vrouwen ongeveer even vaak sportief actief zijn vergeleken met heteroseksuele mannen en vrouwen. Wel bleken homomannen sterk ondervertegenwoordigd in de verenigingssport, deels vanwege een andere sport'smaak' en deels vanwege het gevoel in sommige sporten minder welkom te zijn. De aandacht voor de (vermeend) moeizame relatie tussen homoseksualiteit en sport verdween naderhand enige jaren van de agenda, maar wordt binnen het huidige kabinet weer meer beleidsrelevant geacht.

In 2007 verscheen de kabinetsnota lesbisch- en homo-emancipatiebeleid 2008-2011 *Gewoon homo zijn* (Ministerie van OCW, 2007). In navolging hiervan vond op 4 december 2008 de aftrapbijeenkomst plaats voor de Alliantie *Gelijkspelen* om de sociale acceptatie van homoseksuele mannen en vrouwen in de sport te vergroten. Eerder dat jaar werd ook het boek *Gelijkspel* (Ter Haar, 2008) gepresenteerd, met daarin verhalen van homoseksuele en lesbische (ex)topsporters. Daaruit bleek vooral dat topsporters vaak een eenzame strijd voeren in relatie tot hun coming out. Zij hadden vaak nauwelijks te maken gehad met (expliciete) homonegativiteit en voelden zich uiteindelijk geaccepteerd. Verhalen van mannelijke teamsporters ontbraken echter; terwijl juist deze sporten de naam hebben minder homovriendelijk te zijn. Betekent dat nu, dat ze daar niet zijn of dat ze hun verhaal niet durven vertellen, omdat ze niet 'uit de kast' durven te komen? En hoe zit het eigenlijk met de breedtesporters in verenigingen en fitnesscentra?

In het voorliggende rapport staan geen individuele verhalen centraal, maar vooral cijfers over het sportgedrag van niet heteroseksuele mannen en vrouwen en visies op en ervaringen met homo(in)tolerantie in de breedtesport.

In het volgende hoofdstuk staan we stil bij de verschillende methoden van dataverzameling voor dit onderzoek. In de daaropvolgende drie hoofdstuk presenteren wij de resultaten van het onderzoek. In hoofdstuk drie staan we kort stil bij verschillende aspecten van zelfacceptatie en openheid van homo- en biseksuele mannen en vrouwen in verschillende contacten, waaronder de sport. In hoofdstuk vier bespreken we de resultaten van de visie van volwassen Nederlanders op homotolerantie in de sport. In hoofdstuk vijf wordt het sportgedrag van homo- en biseksuele mannen en vrouwen vergeleken met een gematchte groep heteroseksuelen en is specifiek aandacht voor meningen en ervaringen van homo- en biseksuele sporters. In hoofdstuk zes formuleren we de conclusies en aanbevelingen.

2. Methoden

In de in 2002 uitgevoerde landelijke studie naar de sportdeelname van homoseksuelen mannen en lesbische vrouwen (Janssen, Elling & Van Kalmthout, 2003) werd gebruik gemaakt van een online enquête via het Capi@home panel van het NIPO, een database van 25.000 huishoudens, met in totaal 60.000 personen. Voor een dergelijke benadering werd gekozen omdat een dergelijke grote steekproef nodig is om een grote groep homoseksuelen mannen en lesbische vrouwen te bereiken, uitgaande van de prevalentie van homo/biseksuele identificatie en gedrag van ongeveer vijf procent. Ook de relatief grote anonimiteit en flexibiliteit werden als voordelen gezien van een online benadering. Een nadeel van een digitale vragenlijst is dat lager opgeleiden, etnische minderheden en ouderen ondervertegenwoordigd zijn, omdat onder deze groepen PC gebruik (nog) minder vanzelfsprekend is. Wat betreft de doelgroep van homoseksuelen mannen en vrouwen is dit nadeel echter minder zwaarwegend, omdat onder de genoemde groepen homo/biseksuele identificatie minder gangbaar is en er een groter taboe heerst rondom homoseksualiteit.

Voor de huidige meting is gebruik gemaakt van een vergelijkbaar bestaand online onderzoekspanel als in 2002: het *ConsumerJury Panel* van GfK panelservices Benelux. Hiervoor is gekozen vanwege de mogelijkheid om met het onderzoek aan te sluiten bij de door het Mulier Instituut uitgevoerde *SportersMonitor 2008* (september), een groot representatief bevolkingsonderzoek naar sportgedrag onder 4200 personen van 6-80 jaar. Bovendien was het gehele panel in 2008 door GfK zelf reeds gescreend op seksuele voorkeur, op vergelijkbare wijze als het Capi@home panel van NIPO uit de nulmeting in 2002. Tevens werden alle personen van het gehele panel in het kader van het *SportersMonitor* onderzoek gescreend op sportdeelname, zodat bepaalde informatie over alle (homo/biseksuele) respondenten in het totale panel reeds voorhanden was.

Een aantal vragen over homotolerantie in de sport konden we op deze wijze vrij eenvoudig laten 'meelopen' in de *SportersMonitor*. Daarnaast werd de zich als homo- of biseksueel identificerende mannen en vrouwen een extra vragenlijst voorgelegd naar sportgedrag, meningen over en ervaringen met homo(in)tolerantie. Deze vragenlijst bevatte deels dezelfde vragen als in de *SportersMonitor*, zodat de resultaten van de groep homo/biseksuele mannen en vrouwen vergeleken konden worden met een referentiegroep heteroseksuele mannen en vrouwen. In deze aparte 'homomodule' werden tevens specifieke vragen gesteld over opvattingen over en eigen ervaringen met homoseksualiteit (o.a. ten aanzien van openheid, homotolerantie).

Vragen over homotolerantie in *SportersMonitor 2008*

In de *SportersMonitor 2008* werden op twee plaatsen vragen meegenomen over sport en homoseksualiteit. Enerzijds werden in een blok over 'overige sportbetrokkenheid' vragen gesteld over het vóórkomen van ongewenst gedrag in de sport, waaronder het maken van onvriendelijke grappen of opmerkingen over etnische minderheden, vrouwen en homo's. Deze vragen gingen zowel over het getuige zijn, als over het zelf onderwerp zijn van zulk gedrag in de sport. De vragen werden gesteld ten aanzien van de eigen sportbeoefening en in relatie tot het kijken naar sportwedstrijden. Deze vragen zijn ingevuld door een groep van 2104 volwassenen (sporters en niet-sporters).

Daarnaast werd aan een deel van de groep volwassen sporters van 18-79 jaar (split run; N=1187) een apart vragenblok voorgelegd met tien stellingen over sport en homoseksualiteit en een vraag over in hoeverre verenigingssporters (andere) homoseksuelen sporters kennen binnen

hun vereniging. De gestelde vragen sluiten aan bij eerder onderzoek naar homo-intolerantie in de samenleving en specifieke sectoren (zie o.a. Bos & Sandfort, 1999; Keuzenkamp, Bos, Duyvendak & Hekma, 2006; Van de Meerendonk, Adriaensen & Vanwesenbeeck, 2003). In tabel 2.1 staat een overzicht van de relevante vragen die in de *SportersMonitor* zijn gesteld en het aantal respondenten dat de betreffende vraag heeft beantwoord.

Tabel 2.1 Overzicht aantal respondenten van de verschillende vragenlijsten

Vragen in SportersMonitor 2008 over ongewenst gedrag in de sport		
Bij de eigen sportdeelname (in de door respondenten meest beoefende sport)	Sporters	2411
	Wedstrijdpubliek	685
Bij het kijken naar sportwedstrijden		
Vragen in SportersMonitor 2008 over homoseksualiteit in de sport		
Over acceptatie homoseksualiteit in de sport	Sporters (split run)	1096
Over acceptatie homoseksualiteit in de eigen vereniging	Verenigingssporters	417

Homomodule

GfK panelservices had kort voor het uitzetten van het onderhavige onderzoek naar sport en homoseksualiteit, in opdracht van een andere opdrachtgever bijna 12.000 leden van haar panel gescreend op seksuele voorkeur. De respondenten werd gevraagd naar hun seksuele 'geaardheid', waarbij ze de keuze hadden in vier antwoordopties: heteroseksueel, homoseksueel/lesbisch, biseksueel, wil niet zeggen, weet niet. Hoewel het gebruik van de term seksuele 'geaardheid' niet overeenkomt met de meest gangbare term binnen het sociaal wetenschappelijk onderzoek en homo-emancipatiebeleid (seksuele 'voorkeur' of 'oriëntatie'), wordt het in het algemeen spraakgebruik nog steeds veel gebruikt.¹ Bovendien komt de vraagstelling overeen met het eerdere verrichte onderzoek in 2002 via het Capi@home panel van het NIPO.

Het aantal personen in het panel dat in de screening een niet heteroseksuele voorkeur aangaf bedroeg in totaal 590 personen. Deze groep werd apart benaderd om de speciale vragenlijst over homoseksualiteit en sport in te vullen. Ter responsmaximalisering werd een langere invultijd gebruikt en werden twee reminders verzonden. Van deze groep vulden uiteindelijk 430 personen de vragenlijst (72,9 procent). 97 personen gaven aan hetero te zijn of vulden de opties 'wil niet zeggen' of 'weet niet' in. 63 personen vulden de toegezonden vragenlijst niet in. Wanneer de achtergrondkenmerken van de 97 'uitvallers' worden vergeleken met de responsgroep blijkt de eerste groep relatief ouder (21 procent 65-80 jarigen tegenover 4 procent

¹ Seksuele voorkeur is minder essentialistisch dan seksuele geaardheid dat meer verwijst naar een 'natuurlijk', biologisch gegeven.

in de responsgroep) en lager opgeleid (41 procent tegenover 23 procent in de responsgroep; vgl. Janssens, e.a., 2003). Onder deze groep personen is homoseksualiteit blijkbaar nog steeds een groter taboe. Ook heeft mogelijk een deel van de respondenten de vraag naar seksuele voorkeur niet goed begrepen.

Respons

In tabel 2.2 staan de achtergrondgegevens van de homo/biseksuele onderzoeksgroep. Iets meer dan de helft van de respondenten noemt zichzelf homoseksueel of lesbisch, 46 identificeert zichzelf als biseksueel. Het aandeel mannen en vrouwen is ongeveer even groot. Bijna een derde is 18-35 jaar; 40 procent is 36-50 jaar. Slechts enkele respondenten zijn ouder dan 65 jaar. Driekwart van de respondenten heeft een middelbare (36 procent) of hogere (41 procent) opleiding genoten.

Tabel 2.2 Respondentenprofiel homo/biseksuele mannen en vrouwen, naar sekse, leeftijd en opleiding, in procenten

	Totaal N=430	Seksuele voorkeur	
		Homoseksueel/ lesbisch N=239	Biseksueel N=185
Seksuele voorkeur			
Homoseksueel/lesbisch	56	100	
Biseksueel	44		100
Sekse			
Man	51	64	36
Vrouw	49	48	52
Leeftijd			
18-35 jaar	31	47	53
36-50 jaar	40	62	38
51-65 jaar	24	59	41
66-80 jaar	4	58	42
Opleiding			
Laag	23	54	46
Middel	36	50	50
Hoog	41	64	36

De tabel laat tevens zien dat de verhouding tussen ‘homoseksuelen’ en ‘biseksuelen’ niet binnen alle groepen gelijk verdeeld is. Vooral mannen (64 procent), hoger opgeleiden (64 procent) en 36-50 jarigen (62 procent) identificeren zichzelf het vaakst als homoseksueel. Daarentegen

identificeren vrouwen (52 procent), 18-35 jarigen (53 procent) en middelbaar opgeleiden (50 procent) zichzelf vaker als biseksueel. Vooral de zich als biseksueel identificerende vrouwen zijn relatief jong, terwijl biseksuele mannen juist relatief oud zijn.²

² Meer dan de helft (53%) van de biseksuele vrouwen is jonger dan 35 jaar wat voor slechts 19 procent van de lesbische vrouwen geldt en voor respectievelijk 18 en 30 procent van de biseksuele en homoseksuele mannen. Bijna de helft van de biseksuele mannen (46%) is ouder dan 50 jaar, tegenover 26 procent van de homomannen, 13 procent van de bi-vrouwen en 37 procent van de lesbische vrouwen.

3. Zelfacceptatie en openheid

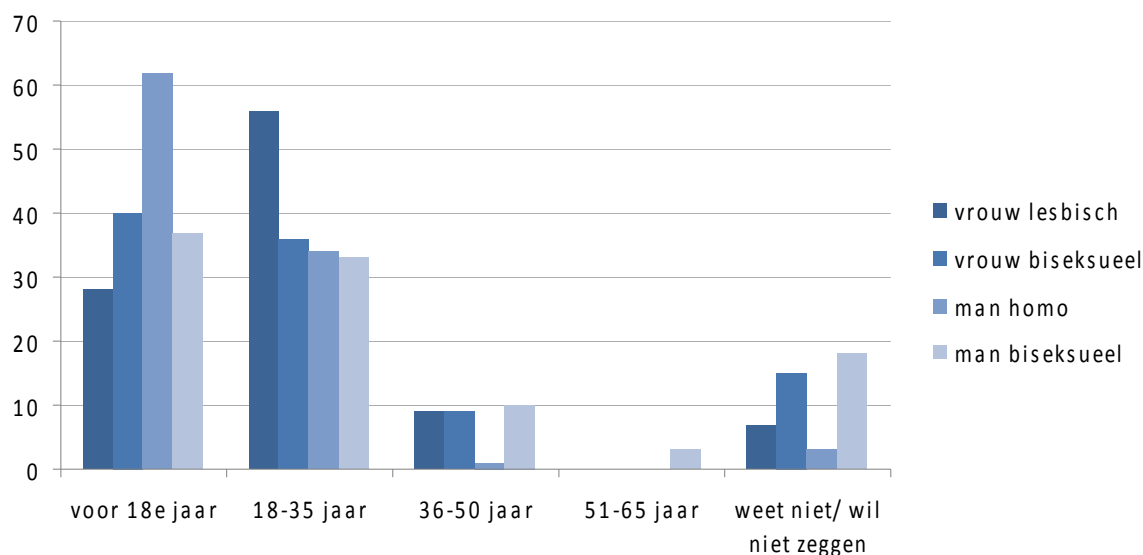
In de vragenlijst zijn de respondenten enkele algemene vragen voorgelegd over de zelfacceptatie van en openheid over de eigen seksuele voorkeur. De antwoorden op deze vragen vormen een soort kader voor de interpretatie van de overige resultaten. Volgens verwachting voelen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen zich vaker dan biseksuele mannen en vrouwen uitsluitend of overwegend seksueel aangetrokken tot personen van hetzelfde geslacht (zie tabel 3.1). Homo- en biseksuele mannen voelen zich vaker dan lesbische en biseksuele vrouwen uitsluitend of vooral tot de eigen sekse aangetrokken.

Tabel 3.1 Geslachtelijke seksuele voorkeur, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

	vrouw		man	
	lesbisch	biseksueel	homo	biseksueel
<i>Tot personen van welk geslacht voelt u zich seksueel het meest aangetrokken?</i>	N=98	N=106	N=141	N=79
Uitsluitend tot mannen		4	87	1
Vooral tot mannen		38	13	19
Uitsluitend tot vrouwen	68	1		3
Vooral tot vrouwen	28	10		28
Evenveel tot mannen als vrouwen	2	41		47
Weet ik niet, wil ik niet zeggen	2	7		3

Tevens geven homoseksuele mannen (62%) beduidend vaker dan de andere groepen aan zich al voor hun 18de als homo/biseksueel te beschouwen, zie figuur 3.1. Opvallend is dat deze groep onder lesbische vrouwen (28%) het kleinst is. Dit hangt mede samen met het feit dat de zich als 'lesbisch' identificerende vrouwen gemiddeld ouder zijn.

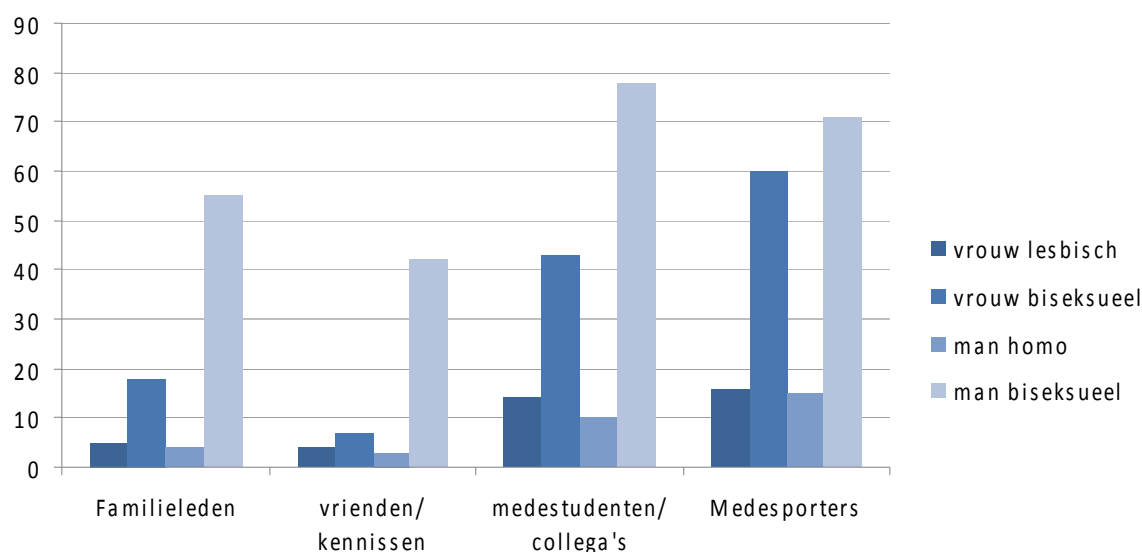
Figuur 3.1 Leeftijd homo/biseksuele identificatie, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

In figuur 3.2 komt een duidelijk verschil naar voren tussen homomannen en lesbische vrouwen enerzijds en biseksuele mannen en vrouwen anderzijds in de mate waarin hun sociale omgeving bekend is met hun seksuele voorkeur. Oftewel in welke mate ze 'uit de kast zijn'. Vooral biseksuele mannen kennen een beperkte mate van 'openheid'. De helft van de biseksuele mannen geeft aan dat niemand in de eigen familie van hun seksuele voorkeur op de hoogte is; zelfs in hun vriendenkring zitten vier op de tien biseksuele mannen nog volledig 'in de kast'. Gezien de relatief gemiddelde hoge leeftijd van deze groep is dit ook niet verwonderlijk. Mogelijk bestaat deze groep ook uit een grote groep mannen met een heteroseksuele partner (en kinderen).

Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen zijn het meest open naar hun gehele netwerk, ook in de sport. Zo geven slechts respectievelijk 15 en 16 procent aan dat niemand van hun medesporters op de hoogte is van hun seksuele voorkeur. Biseksuele mannen en vrouwen zijn beduidend geslotener naar medestudenten/collega's en sporters. 43 procent van de bi-vrouwen en 78 procent van de bi-mannen neemt niemand van de medestudenten of collega's in vertrouwen en respectievelijk 60 en 71 procent niemand van de medesporters.

Figuur 3.2 Openheid eigen seksuele voorkeur sociale omgeving, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten 'niemand'

Slechts een beperkte groep is van mening is dat homoseksualiteit in de Nederlandse samenleving geen enkel probleem meer is, zie tabel 3.2. De meerderheid van alle homo- en biseksuele mannen en vrouwen heeft geen problemen met hun eigen seksuele voorkeur. Toch worstelt ook 18 procent (biseksuele vrouwen) tot 32 procent (biseksueel mannen) met hun eigen homo/biseksualiteit.

Tabel 3.2 Acceptatie eigen seksuele voorkeur, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten (helemaal) mee eens

	Vrouw		man		totaal
	Lesbisch	biseksueel	homo	biseksueel	
	N=98	N=106	N=141	N=79	
In onze samenleving is homo/biseksualiteit geen enkel probleem meer	12	12	9	15	12
Voor mijzelf is mijn homo/biseksualiteit geen enkel probleem	78	82	79	68	78
Als iemand me de kans bood om heteroseksueel te worden, zou ik die kans met beide handen aangrijpen	7	5	7	14	8
Als je in Nederland als homoman of lesbische vrouw problemen hebt, ligt dat vooral aan jezelf	10	8	13	14	11

Homomannen geven het vaakst (50 procent) aan zich wel eens onveilig te voelen, tegenover een gemiddeld percentage van 40 procent, zie tabel 3.3. Opvallend is dat wanneer gevraagd wordt naar gevoelens van onveiligheid op een aantal specifieke plaatsen, het aandeel nog hoger ligt waar het gaat om ‘plekken waar jongeren rondhangen’. Maar liefst 81 procent van de homomannen voelt zich op dergelijke plaatsen wel eens onveilig. Dat geldt het minst voor biseksuele mannen (35 procent).

Tabel 3.3 Gevoelens van onveiligheid, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten ‘ja’

	vrouw		man		totaal
	lesbisch	biseksueel	homo	biseksueel	
	N=98	N=106	N=141	N=79	
Voelt u zich wel eens onveilig?	37	41	50	27	40
Voelt u zich wel eens onveilig op plekken waar groepen jongeren rondhangen?	56	61	81	35	55
Voelt u zich wel eens onveilig in het winkelgebied of het winkelcentrum bij u in de buurt?	4	17	22	22	17
Voelt u zich wel eens onveilig rondom uitgaansgelegenheden? (n=305)	40	43	46	37	42

Deze laatste cijfers suggereren dat homomannen mogelijk ‘zichtbaarder’ zijn als homo dan biseksuele mannen, doordat ze zich bijvoorbeeld vaker samen met een mannelijke partner in het openbaar begeven. Hiervoor zagen we reeds dat biseksuele mannen en vrouwen minder ‘zichtbaar’ zijn binnen de verschillende sociale netwerken waarin ze verkeren.

In het volgende hoofdstuk bespreken we de resultaten van de visie van volwassen Nederlanders op homotolerantie in de sport.

4. Homotolerantie in de sport

In de *SportersMonitor 2008* is aan een representatieve steekproef uit de sportende bevolking van 18-80 jaar een aantal vragen gesteld betreffende hun opvattingen over homoseksualiteit in de sport en over ervaringen met homonegatief gedrag in de sport.

Aan de Nederlandse (verenigings)sporters werd een aantal stellingen voorgelegd over sport en homoseksualiteit en gevraagd in hoeverre zij het ermee eens waren op een 5-puntsschaal van (helemaal) niet mee eens tot (helemaal) mee eens. Aan verenigingssporters werd tevens gevraagd of zij een lesbische of homoseksuele sporter kenden in hun vereniging. Overeenkomstig eerdere onderzoeken naar de acceptatie van homoseksualiteit in Nederland (Duijvendak, e.a., 2007) laten de resultaten zien dat de gemiddelde Nederlandse sporter behoorlijk tolerant is ten aanzien van homoseksualiteit in de sport. Deze tolerantie verschilt echter wel naar leeftijd en sekse en is beduidend minder groot betreffende de zichtbaarheid cq expressie van homoseksualiteit, zie tabel 4.1 en tabel B4.1 in de bijlage.

Tabel 4.1 Meningen van volwassen sporters (15–65 jaar) over homoseksualiteit en sport, in procenten (helemaal) mee eens

	totaal		man				vrouw			
			15-25	26-40	41-55	56-70	15-25	26-40	41-55	56-70
Sporter (n)	(1096)	(98)	(157)	(152)	(108)	(96)	(173)	(180)	(132)	
Ik zou het prima vinden als mijn kind training krijgt van een homoseksuele/lesbische train(st)er van hetzelfde geslacht	80	63	79	79	72	83	90	84	77	
Het zou mij niets uitmaken om samen met een homoseksuele/ lesbische sporter van hetzelfde geslacht te douchen	75	52	73	78	78	72	81	79	77	
Ik vind dat scheidrechters moeten ingrijpen wanneer sporters 'homo' of 'mietje' gebruiken als scheldwoord	71	40	55	68	85	66	71	87	88	
Dat er aparte sportverenigingen bestaan voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen vind ik onzin	71	64	66	74	78	64	66	79	74	

Acht op de tien sporters – iets meer vrouwen dan mannen – vinden het prima als zijn/haar kind training zou krijgen van een homoseksuele/lesbische trainer. Onder jonge mannelijke sporters is de acceptatie van een homoseksuele trainer voor hun (toekomstige) kind het laagst, maar nog altijd vindt bijna tweederde dit geen probleem.

Drie kwart van de ondervraagden vindt het evenmin problematisch om samen met een homoseksuele/lesbische sporter te douchen. Iets minder ondersteuning is er voor de stelling dat scheidsrechters zouden moeten ingrijpen als sporters 'homo' of 'mietje' als scheldwoord gebruiken. Mannen onderschrijven deze stelling minder vaak (62 procent) dan vrouwen (79 procent), jongeren van 15-26 jaar (53 procent) minder vaak dan de oudere leeftijdsgroepen en teamsporters minder vaak dan andere sporters. Onder mannelijke 15-26 jarigen (40 procent) en

mannelijke teamsporters (49 procent) bestaat de minste support voor het ingrijpen door scheidsrechters bij het gebruik van ‘homo’ en ‘mietje’.

Deze relatief hoge homo-intolerantie onder jongeren is enerzijds opvallend omdat juist van jongere generaties een hogere mate aan homotolerantie verwacht wordt vergeleken met oudere generaties waar homoseksualiteit nog meer een taboe is. Anderzijds biedt de invloed van de levensfase (late adolescentie) met de daarin centraal staande identiteitsontwikkeling en seksuele ontwikkeling een logische verklaring voor een hogere mate aan homo-intolerantie onder jongeren (vgl. Rutgers Nisso Groep, 2005).

Waar de integratie van homoseksualiteit in de sport niet veel weerstand oproept, doet de expressiviteit van een homoseksuele identificatie via de oprichting van ‘eigen’ sportverenigingen dat wel. Bijna drie kwart van de volwassen Nederlandse sporters, evenveel mannen als vrouwen, vindt het bestaan van homolesbische sportverenigingen onzin. Opvallend genoeg zijn de jongste leeftijdsgroep en teamsporters, zowel mannen als vrouwen, hierover juist iets meer tolerant; hoewel nog bijna tweederde negatief staat tegenover ‘eigen’ sportclubs.

Anders dan verwacht op basis van de publieke beeldvorming, laat tabel 4.2 zien dat de meeste respondenten geen onderscheid maken in de mate van tolerantie binnen hun sportvereniging ten opzichte van homomannen en lesbische vrouwen (zie ook tabel B4.2 in de bijlage).

Tabel 4.2 Meningen van verenigingssporters 15–65 jaar over homoseksualiteit binnen hun vereniging, in procenten (helemaal) mee eens

	Totaal		Man				Vrouw			
			15–20	21–35	36–50	51–65	15–20	21–35	36–50	51–65
Verenigingssporter (n)	(417)	(61)	(75)	(58)	(38)	(51)	(45)	(46)	(43)	
Voor lesbische vrouwen is het binnen mijn vereniging geen enkel probleem om voor hun seksuele voorkeur uit te komen	68	57	63	67	82	65	73	74	72	
Voor homoseksuele mannen is het binnen mijn vereniging geen enkel probleem om voor hun seksuele voorkeur uit te komen	65	53	60	64	84	59	64	74	72	
Ik vind het aanstootgevend wanneer twee mannen elkaar in het clubhuis zouden zoenen	47	53	53	53	50	37	47	35	37	
Ik vind het aanstootgevend wanneer een man en vrouw elkaar in het clubhuis zouden zoenen	27	21	23	33	18	28	40	26	26	
Ik ken tenminste één andere lesbische sporter mijn vereniging (% ‘ja’)	30	21	27	37	28	24	31	39	42	
Ik ken tenminste één andere homoseksuele sporter in mijn vereniging (% ‘ja’)	24	30	24	35	45	18	24	28	32	

Tweederde van de verenigingssporters is van mening dat het binnen hun vereniging geen enkel probleem is voor lesbische vrouwen en homoseksuele mannen om voor hun seksuele voorkeur uit te komen. Wederom schatten vooral (mannelijke) jongeren deze situatie iets minder positief in.

Vergeleken met de aanwezigheid van homoseksuele mannen en vrouwen daalt de tolerantie ten aanzien van de expressie van homoseksualiteit. Voor homo's blijken de sporters andere seksuele gedragsnormen te hanteren dan voor hetero's. Waar iets meer dan een kwart het aanstootgevend vindt wanneer een man en vrouw elkaar in het clubhuis zouden zoenen, is de helft deze mening toegedaan wanneer het gaat om twee zoenende mannen. Ongeacht leeftijd zijn mannen (53 procent) negatiever dan vrouwen (39 procent) over zoenende mannen. Daarentegen zijn vrouwen (30 procent) iets negatiever tegenover zoenende heterostellen dan mannen (24 procent).

Anders dan verwacht gaven respondenten bijna even vaak aan 'een homoseksuele sporter' als 'een lesbische sporter' te kennen binnen hun vereniging. Hoewel de vragen opeenvolgend waren gesteld werd bij 'homoseksuele sporter' niet expliciet vermeld dat het hierbij om mannen ging, waardoor de antwoorden mogelijk minder betrouwbaar zijn. Wanneer we onderscheid maken tussen teamsporten versus andere sporten (zie tabel B4.1 in de bijlage), blijken mannelijke teamsporters ongeveer even vaak een 'lesbische' (26%) als een 'homoseksuele' sporter (29%) te kennen binnen de club. Vrouwelijke teamsporters kennen daarentegen beduidend vaker een 'lesbische' sporter (46%) dan een homoseksuele sporter (12%).

De respondenten werden tevens enkele vragen voorgelegd over het vóórkomen van ongewenst gedrag ten aanzien van diverse sociale groepen (vrouwen, allochtonen, homoseksuelen) en fysiek geweld. Daarbij werd onderscheid gemaakt tussen gedrag tegen de persoon zelf gericht (als *slachtoffer*) en tegen anderen gericht (als *getuige*).

Acht tot achttien procent van de sporters geeft aan wel eens geconfronteerd te zijn met verschillende vormen van ongewenst gedrag (zie tabel 4.3).

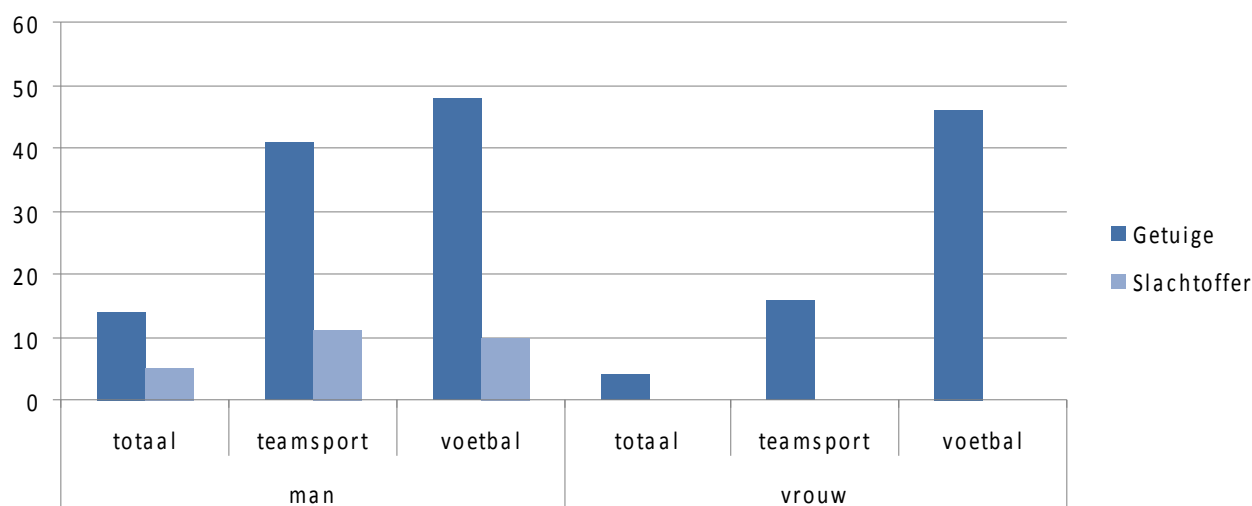
Daarbij wordt ongewenst gedrag tegenover vrouwen het meest genoemd en tegenover homoseksuele mannen en/of lesbische vrouwen het minst vaak. Voor alle vormen van ongewenst gedrag geldt dat deze vaker worden gerapporteerd door mannen dan door vrouwen, vaker door jongeren van 16-20 jaar dan oudere leeftijdsgroepen, vaker door verenigingssporters dan door niet verenigingssporters en vooral relatief vaak door teamsporters en voetballers. Zo geeft 30 procent van de voetballers en 25 procent van de teamsporters aan dat ze wel eens getuige zijn geweest van vervelende opmerkingen of grappen over homoseksuele mannen en/of lesbische vrouwen.

Tabel 4.3 Rapportage van ongewenst gedrag tegen anderen gericht (als getuige) in meest beoefende sport door sporters 15-79 jaar (n=2411), in procenten enkele keer/regelmatig

		Vervelende opmerkingen/ grappen over			Fysieke agressie
		Vrouwen	Mensen met een andere huidskleur/cultuur/religie	Homoseksuele mannen/lesbische vrouwen	
Totaal		18	13	9	8
Sekse	Man	24	20	13	12
	Vrouw	13	7	4	5
Leeftijd	16-25	27	23	16	16
	26-40	17	12	9	8
	41-55	16	12	8	8
	56-70	16	12	4	6
Sportvereniging	Lid	23	18	10	12
	Geen lid	13	9	6	5
Teamsport	Man	43	24	34	39
	Vrouw	16	13	7	6
Voetbal	Ja	50	47	30	48
	Nee	16	12	7	6

Wanneer nog verder ingezoomd wordt op gesignaleerde prevalentie van homonegatief gedrag onder mannelijke teamsporters (41 procent) en voetballers (47 procent), zien we dat homonegatief gedrag vooral gesignaleerd wordt binnen specifieke wedstrijdssportcontexten, zie figuur 4.1. De meerderheid van mannelijke teamsporters geeft overigens aan dat onvriendelijke opmerkingen en grappen over homoseksuele mannen en lesbische vrouwen eerder incidenteel dan regelmatig voorkomen (zie tabel B4.2 in de bijlage).

Figuur 4.1 Getuige en slachtoffer van vervelende opmerkingen/grappen over homoseksuele mannen/lesbische vrouwen in meest beoefende sport door sporters 15-79

Op de vraag in hoeverre respondenten zelf ook mikpunt waren van dergelijk vormen van ongewenst gedrag, antwoordde drie procent (over homoseksuelen) tot acht procent (over vrouwen) positief (niet in tabel). Dat 16-20 jarige sporters het vaakst (10 procent) zelf mikpunt zijn geweest van homonegatief gedrag, suggereert dat het niet zozeer zelf homoseksuele sporters zijn die hiermee te maken hebben, maar het bijvoorbeeld vooral gaat om het gebruik van ‘homo’ als scheldwoord onder mannelijke (team)sporters (vgl. Elling, 2007).

Dezelfde vragen over het voorkomen van ongewenst gedrag werden gesteld aan kijkers van sportwedstrijden.³ Een kwart van de bezoekers van sportwedstrijden rapporteerde negatief gedrag tegenover homoseksuele mannen en/of lesbische vrouwen, zie tabel 3.4. Ook hier geldt dat mannen (31 procent) hier vaker getuige van zijn dan vrouwen (18 procent). Minder sterk dan in relatie tot de eigen sportbeoefening rapporteert de jongste leeftijdsgroep (16-25 jaar) iets vaker homonegatief gedrag dan de oudere leeftijdsgroepen.

Zeven procent van alle bezoekers van sportwedstrijden meldt dat zij zelf ooit het mikpunt waren van homonegatieve opmerkingen of grappen.

Tabel 4.4 Rapportage van ongewenst gedrag (als getuige) in de sport door kijkers van sportwedstrijden 16–70 jaar (N=685), in procenten enkele keer/regelmatig

		Vervelende opmerkingen/ grappen over		Fysieke agressie	
		Vrouwen	Mensen met een andere huidskleur/cultuur/religie	Homoseksuele mannen/ lesbische vrouwen	
Totaal		31	36	25	39
Sekse	Man	38	47	31	47
	Vrouw	22	25	18	31
Leeftijd	16–25	36	36	29	38
	26–40	29	35	25	37
	41–55	30	37	24	40
	56–70	31	39	23	42

De resultaten laten zien dat homonegatief gedrag niet aan de orde van de dag is in de sportwereld als geheel. Homo-intolerantie komt vooral voor in bepaalde vormen van georganiseerde wedstrijd sport en meer specifiek onder jongeren en in mannenteamsporten zoals voetbal. De op het eerste gezicht relatief beperkte rapportage van homonegatief gedrag sluit niet geheel uit dat dergelijk gedrag mogelijk vaker voorkomt, maar niet gemeld wordt (sociaal wenselijke antwoorden) of niet als zodanig geregistreerd wordt, omdat het ‘vanzelfsprekend’ is. Dat laatste bleek onder meer uit onderzoek van de Engelse voetbalbond (Faulkner, 2009).

³ Respondenten konden daarbij aangeven of het om wedstrijden voor de jeugd, volwassenen en of om topsport ging. Mannen noemden vaker dan vrouwen topsport en/of volwassen wedstrijd sport, vrouwen vaker jeugd sport. Ongeveer de helft mannen kijkt naar prof topsport en/of volwassen wedstrijd sport, tegenover een derde van de vrouwen. Bij jeugd sport liggen de percentages omgekeerd.

5. Sportgedrag en ervaringen homo/biseksuele mannen en vrouwen

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van het aanvullende sportdeelname onderzoek onder een representatieve bevolkingssteekproef van 450 homo- en biseksuele mannen en vrouwen.

5.1 Huidige sportdeelname

Overeenkomstig de resultaten van het in 2002 uitgevoerde onderzoek (Janssens, e.a. 2003) naar de sportdeelname van homo/biseksuele mannen en vrouwen, komen er vooral verschillen in sportdeelname naar voren tussen heteroseksuele en homo/biseksuele mannen, zie tabel 5.1. Homo-/bi-mannen voldoen minder vaak (61 procent) aan de landelijke RSO-norm voor sportdeelname (> 11 keer sportdeelname per jaar) dan heteromannen (70 procent)⁴. De verschillen tussen hetero- (64 procent) en lesbo/bi-vrouwen (62 procent) zijn minder pregnant. Naast een ondervertegenwoordiging in sportdeelname in het algemeen, zijn homomannen vooral betrekkelijk weinig actief binnen het traditionele verband van de sportvereniging. 19 procent van de mannen met een homo/biseksuele voorkeur tegenover 33 procent van heteroseksuele mannen is lid van een sportvereniging. Onder hetero en homo/biseksuele vrouwen is een kwart lid. Ten opzichte van heteromannen zijn homo-/bi-mannen (17 procent) juist oververtegenwoordigd in fitnesscentra (28 procent); daarmee sporten homo-/bi-mannen even vaak in fitnesscentra als heterovrouwen.

Tabel 5.1 Sportdeelname in de afgelopen 12 maanden naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten (homo/biseksuele respondenten vergeleken met heteroseksuele referentiegroep)

	Man		Vrouw	
	Hetero	Homo- /biseksueel	Hetero	Lesbisch/ biseksueel
Frequentie				
Geen	21	29	27	31
1 tot 11	9	10	9	7
12 tot 59	33	31	32	28
60 tot 119	19	15	19	19
120 keer of meer	18	15	13	15
RSO (> 11 keer per jaar)	70	61	64	62

⁴ RSO verwijst naar landelijk gehanteerde Richtlijnen voor Sportdeelname Onderzoek, zie: <http://www.mulierinstituut.nl/monitoring/rso/>.

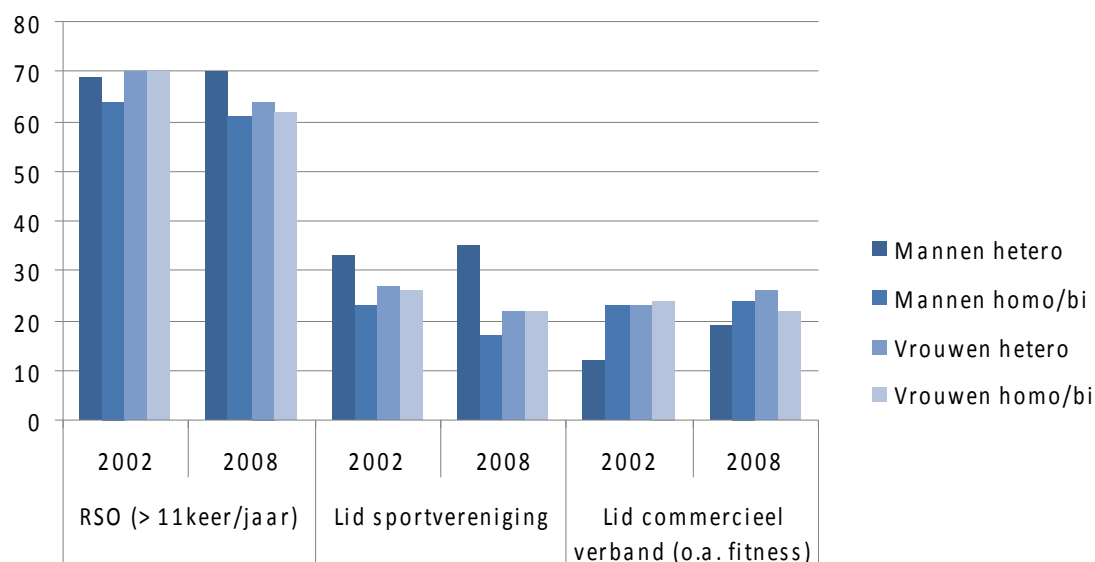
	Man		Vrouw	
	Hetero	Homo- /biseksueel	Hetero	Lesbisch/ biseksueel
Sportverband meest beoefende sport (% sporters)				
Alleen, ongeorganiseerd	37	43	34	38
Als lid van een sportvereniging	33	19	25	23
lid fitnesscentrum/andere commerciële sportaanbieder	17	28	28	26
In informeel groepsverband	23	19	16	15
Lid sportvereniging (% bevolking)	35	17	22	22
Lid fitnesscentrum (% bevolking)	19	24	26	22

Uit tabel B5.1 in de bijlage blijkt dat er bovendien diverse verschillen zijn tussen de zich als homo- of biseksueel identificerende mannen en vrouwen, hoewel deze mogelijk deels verklaard kunnen worden door de hiermee samenhangende verschillen naar leeftijd en opleiding. Zo zijn de (gemiddeld oudere) lesbische vrouwen minder sportief actief dan biseksuele vrouwen. Het zijn vooral de (gemiddeld oudere) biseksuele mannen die vaak alleen sporten (51 procent) en homoseksuele mannen die in fitnesscentra sporten (35 procent).

Vergelijking 2002 en 2008

De sportdeelnemersresultaten uit 2008 zijn redelijk vergelijkbaar met de gegevens uit 2002, zie figuur 5.1. De deelname van heteromannen in commercieel verband is tussen 2002 en 2008 licht gestegen. Homo/biseksuele mannen en vrouwen en heterovrouwen sporten in vergelijking met 2002 iets minder vaak in verenigingsverband. Wanneer onderscheid wordt gemaakt tussen homo- en biseksuele mannen en vrouwen lijkt vooral de (verenigings)-sportdeelname onder zich als lesbisch identificerende vrouwen afgenomen. Dat geldt in mindere mate ook voor biseksuele mannen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat beide groepen relatief ouder zijn vergeleken met respectievelijk biseksuele vrouwen en homoseksuele mannen, zie hoofdstuk 2.

Figuur 5.1 Sportdeelnamecijfers naar sekse en seksuele voorkeur in 2002 en 2008

Sportdeelname in homo/lesbisch verband

In de laatste decennia zijn in verschillende takken van sport officiële sportverenigingen opgericht die zich speciaal richten op homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. De respondenten is gevraagd of ze nu of in het verleden lid waren van zo'n vereniging. Dit bleek nauwelijks het geval. De meeste homo/biseksuele mannen en vrouwen zijn lid van een 'reguliere' sportvereniging. In totaal is slechts twee procent (9 personen, vooral homoseksuele mannen) lid van een sportclub gericht op homoseksuele mannen en/of lesbische vrouwen; van alle mannelijke verenigingsleden is twaalf procent lid van een 'eigen' club. Vijf procent is nu geen lid meer, maar was in het verleden wel actief bij een homolesbische sportvereniging. Tweederde geeft aan geen behoefte te hebben aan sportdeelname binnen homo/lesbisch verband; dat geldt vooral voor biseksuele vrouwen, zie tabel 5.2. Een kwart van de ondervraagden heeft wel enige interesse, maar kent deze clubs niet (in de buurt). Slechts een kleine groep (vooral homomannen) is van mening dat zulke verenigingen de integratie van homoseksualiteit in de sport belemmeren.

Tabel 5.2 Reden geen lid van een sportclub gericht op homoseksuele mannen en/of lesbische vrouwen, in procenten (n=420)

	Totaal	Vrouw		Man	
		Lesbisch	Biseksueel	Homo	Biseksueel
Geen behoefte aan	68	63	74	69	67
Ik ken zulke verenigingen niet/niet in de buurt	25	26	27	31	15
Ik sport niet	9	9	7	8	12
Geen mogelijkheden (bijvoorbeeld te ver weg)	7	11	5	8	5
Zulke verenigingen belemmeren de integratie	6	6	1	12	5
Een andere reden	9	9	9	7	8

Drie procent (n=15, vooral lesbische vrouwen) heeft langer dan twaalf maanden geleden deel genomen aan een (internationaal) sportevenement gericht op homo/biseksuele mannen en/of lesbisch/biseksuele vrouwen. Geen van de respondenten was in de afgelopen twaalf maanden actief in zo'n evenement.

De sporters die in een groep sporten is tevens gevraagd naar de seksuele voorkeur van hun medesporters. De meeste homo/biseksuele mannen en vrouwen zijn actief in reguliere sportorganisaties, maar sporten mogelijk wel deels samen met andere homolesbische sporters. De helft van alle sporters (biseksuele mannen iets vaker dan de andere groepen) geeft aan voornamelijk met heteroseksuele personen te sporten. Dertien procent sport in een groep met alleen of overwegend homo/lesbische sporters, vooral homomannen (25 procent). Eén op de vijf zegt gemengd te sporten en bijna evenveel personen geven aan het niet te weten; vooral biseksuele mannen en vrouwen. Deze resultaten laten zien dat veel homolesbische sporters binnen reguliere sportorganisaties voor zichzelf een sportomgeving creëren waarin ze niet de enige zijn. De meerderheid van de homo/lesbische personen heeft geen behoefte om actief te zijn in een specifieke homolesbische sportorganisatie. Maar aangezien dergelijke

sportorganisaties vooral in grotere steden bestaan, waar voldoende ‘markt’ is voor zulke verenigingen, bereiken ze ook niet alle personen die hier wel interesse voor hebben, maar in minder stedelijke omgevingen wonen.

Fitness en andere sportbeoefening

Tabel 5.3 laat zien dat fitness (cardio/kracht) de meest beoefende sport is onder alle groepen, maar vooral populair onder homo/biseksuele mannen (34 procent). Naast fitness vinden we de grootste verschillen in beoefende takken van sport naar seksuele voorkeur onder mannen bij voetbal; 11 procent heteromannen tegenover 1 procent homo-/bi-mannen. Onder vrouwen zijn de verschillen bij aerobics en andere groepslessen op muziek (12 procent heterovrouwen tegenover 4 procent lesbische/biseksuele vrouwen) het grootst. Meer algemeen blijken homo-/bi-mannen vooral actief in individuele takken van sport en veel minder dan heteromannen in duo- of teamsporten. Vergeleken met heterovrouwen zijn lesbivrouwen juist vaker actief in duo- en teamsporten.

Tabel 5.3 Meest beoefende takken van sport (op basis van 3 meest beoefende sporten in de laatste 12 maanden), naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten (homo/biseksuele respondenten vergeleken met heteroseksuele referentiegroep)

Meest beoefende sporten ¹	Man		Vrouw	
	Hetero	Homo/ biseksueel	Hetero	Lesbisch/ biseksueel
Aerobics/steps/spinning (groepslessen op muziek)	1	3	12	4
Badminton	3	1	3	3
Danssport	2	1	4	6
Darts	3	3	1	1
Fitness (cardio/kracht)	20	34	25	27
Hardlopen/joggen/trimmen	7	6	6	4
Tennis	4	1	2	3
Voetbal	11	1	1	2
Volleybal	1	1	1	2
Wandelsport	10	9	13	13
Wielrennen/toerfietsen	9	12	4	3
Zwemsport (excl. waterpolo)	5	7	10	10
Type meest beoefende sport				
Solo	70	87	85	77
Duo	15	6	12	17
Team	15	6	3	6

¹ Alle sporten met minimaal 2 procent heteroseksuele of homo/biseksuele deelnemers

Tabel B5.3 in de bijlage laat zien dat er ook enkele grote verschillen zijn in de sportdeelname tussen mannen en vrouwen met een homo- of biseksuele voorkeur, die mogelijk deels te verklaren zijn door de samenhang tussen zelfidentificatie en leeftijd (zie hoofdstuk 2). De meest opvallende verschillen doen zich voor ten aanzien van de deelname aan fitness door 40 procent homomannen en 24 procent bi-mannen. Onder vrouwen doen biseksuele vrouwen (32 procent) juist vaker aan (cardio/kracht) fitness dan lesbische vrouwen (22 procent). Aerobics en andere groepslessen worden alleen beoefend door homomannen en niet door biseksuele mannen. De

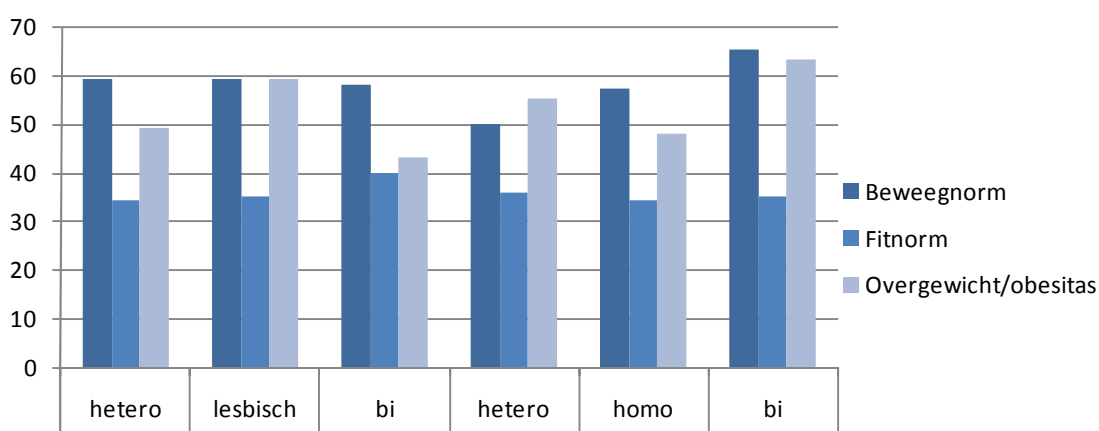
wandelsport is vooral populair onder (de gemiddeld oudere) lesbische vrouwen (20 procent) vergeleken met biseksuele vrouwen (8 procent). Na heteromannen beoefenen lesbische vrouwen (9 procent) het vaakst een teamsport. Gezien de overige resultaten is het opvallend dat homomannen even vaak teamsporten beoefenen als biseksuele mannen.

Beweegnorm

In het kader van volksgezondheid is er veel aandacht voor beweegarmoede en overgewicht. De mate van sportdeelname geeft daarvoor slechts een geringe indicatie. In de vragenlijst waren dan ook enkele vragen opgenomen over hoeveel dagen per week mensen minimaal 30 minuten (matig) intensief bewegen en wat hun lengte en het gewicht is zodat de mate van onder/overgewicht bepaald kan worden.

De beweegnorm gaat uit van minimaal vijf dagen per week matig intensief bewegen. Hieraan voldoen zes op de tien vrouwen, ongeacht seksuele voorkeur, zie figuur 5.2 en tabel B5.6 in de bijlage. Onder mannen voldoen homoseksuele (57 procent) en vooral (de relatief oudere groep) biseksuele mannen (65 procent) vaker aan de beweegnorm dan heteromannen (50 procent). Iets meer dan een derde van de mannen, ongeacht seksuele voorkeur, voldoet aan de fitnorm. Hier zijn de (relatief jongere groep) biseksuele vrouwen de meest afwijkende groep; zij voldoen het vaakst (40 procent) aan de fitnorm.

Figuur 5.2 Beweeg- en fitnorm en mate van overgewicht, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

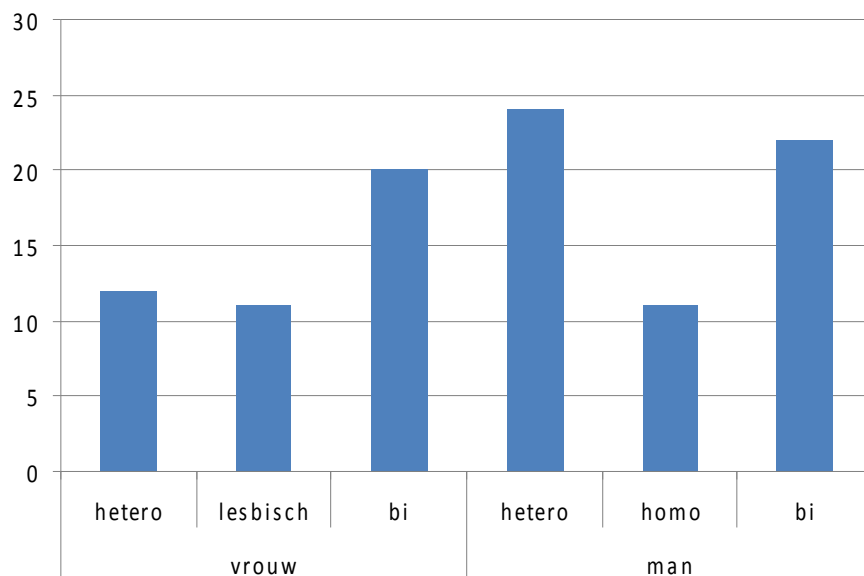

Ongeveer de helft van de referentiegroep heteromannen en -vrouwen heeft overgewicht of is obees (sterke mate van overgewicht), zie figuur 4.1 en tabel B4.5 in de bijlage. De relatief oudere groepen lesbische vrouwen (59 procent) en biseksuele mannen (63 procent) hebben het vaakst overgewicht. Dit is vooral opvallend voor biseksuele mannen, omdat we zagen dat deze groep juist relatief vaak voldoet aan de beweegnorm en sportief actief is. Een normaal gewicht of ondergewicht komt het meest voor bij biseksuele vrouwen.

Actief in kaderfuncties

Overeenkomend met verschillen in verenigingslidmaatschap verrichten heteroseksuele mannen het vaakst vrijwilligerswerk in de sport; een kwart is (ook) op deze wijze actief, zie figuur 5.3. Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen zijn met elf procent het minst vaak als sportvrijwilliger actief.

Figuur 5.3 Verrichten van vrijwilligerswerk in de sport, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

Omdat lesbische vrouwen vaker actief zijn in de (reguliere) verenigingssport dan homoseksuele mannen is hun ondervertegenwoordiging in kaderfuncties meer opvallend. Homomannen zijn mogelijk vooral als vrijwilliger actief binnen homo/lesbisch clubverband. De ondervertegenwoordiging in kaderfuncties kan ook deels verklaard worden doordat veel heteromannen en vrouwen vrijwillig actief zijn in de sport via hun kinderen.

Er is tevens gevraagd naar de specifieke taken die ze vervullen, maar gezien het geringe aantal personen dat als vrijwilliger actief is, kunnen hier geen betrouwbare uitspraken worden gedaan over mogelijke verschillen in de vertegenwoordiging binnen specifieke functies. Wel lijken homo/biseksuele mannen en vrouwen minder vertegenwoordigd binnen reguliere functies als bestuurder of commissieleden dan heteroseksuele mannen en vrouwen en benoemen vaker de categorie ‘anders’.

5.2 Motieven voor sportdeelname

De sportmotieven voor mannen en vrouwen met verschillende seksuele voorkeuren zijn grotendeels vergelijkbaar (zie tabel 4.4). Zo vormen voor alle vier onderscheiden groepen lichaamsbeweging en gezondheid het meest dominante motief, gevolgd door het hieraan gelieerde motief van de opbouw van conditie, kracht en/of lenigheid en het (intrinsieke) plezier dat aan de activiteit beleefd wordt (‘het is leuk’). Alleen bij heteromannen staat het plezier boven de opbouw van conditie, kracht en/of lenigheid.

Tabel 5.4 Motief sportdeelname voor meest beoefende sport in de laatste 12 maanden, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten (homo/biseksuele respondenten vergeleken met heteroseksuele referentiegroep)

Motief meest beoefende sport	Man		Vrouw	
	Hetero	Homo/ biseksueel	Hetero	Lesbisch/ biseksueel
Lichaamsbeweging/gezondheid	79	82	83	86
Opbouw van conditie, kracht en/of lenigheid	56	62	61	65
Leuke activiteit/plezier	64	59	58	63
Uitlaatklep voor dagelijks leven/ontspanning	52	47	41	49
Gezelligheid/sociale contacten	45	36	37	39
Afslanken	22	35	34	31
Prestatie, jezelf verbeteren	38	33	22	29
Niet duur	27	26	26	27
Lekker buiten zijn	39	24	27	28
Weinig/geen reistijd nodig	19	24	20	25
Goede voorzieningen, accommodatie	22	24	15	21
Advies opvolgen van arts/fysiotherapeut	12	20	17	19
Kan met specifieke aandoening deze sport doen	7	12	13	16
Nastreven modeluiterlijk (slanke lijn, gespierd bovenlichaam) ¹		17		8
Leren nieuwe vaardigheden	15	11	12	14
Competitie, meten met anderen	24	13	8	8
Zakelijke contacten	4	2	1	3
Aanzien/status	3	3	1	1

¹ Niet gevraagd in reguliere vragenlijst SportersMonitor

De grootste verschillen naar seksuele voorkeur zijn wederom te vinden onder mannen. Zo onderschrijven homomannen vaker het motief om te willen afslanken en noemen heteromannen vaker gezelligheid, ‘lekker buiten zijn’ en competitie. Onder vrouwen zijn uitlaatklep en presteren het meest onderscheidend; beide motieven worden vaker genoemd door lesbische vrouwen dan door heterovrouwen. Het nastreven van een modeluiterlijk werd alleen gevraagd aan de homo/biseksuele onderzoeksgroep. Vergeleken met het andere lichaamsgeoriënteerde motief - afslanken -, noemden homo-/bi-mannen dit motief beduidend vaker dan lesbische/biseksuele vrouwen.

Verschillen in sportmotivatie tussen lesbische en biseksuele vrouwen bestaan vooral ten aanzien van sport als uitlaatklep (meer biseksuele vrouwen) en ‘lekker buiten zijn’ (meer lesbische vrouwen). Homomannen noemen vaker dan bi-mannen gezondheids- en prestatiegerelateerde motieven. Biseksuele mannen geven vaker aan dat ze de betreffende sport doen omdat deze ‘niet duur’ is en om ‘lekker buiten’ te zijn.

Verschillen in genoemde motieven hangen sterk samen met de verschillen in beoefende sporten en het sportverband waarin mensen actief zijn. Deels zullen motieven daarbij leidend zijn, maar onderschreven motieven kunnen ook voortkomen uit de ervaringen met sportbeoefening, als een soort opbrengsten. Zo bleek uit eerder onderzoek dat het sociale contact voor de meeste

verenigingsleden geen dominant motief was bij aanvang, maar het in de loop van de sportbeoefening wel belangrijker werd (vgl Elling, 2007).

5.3 Out zijn in de sport en homo(in)tolerantie

De homo- en biseksuele respondenten zijn ook gevraagd naar hun meningen over de acceptatie van homoseksualiteit in de sport en naar hun eigen ervaringen met verschillende vormen van homonegativiteit en discriminatie.

De resultaten laten zien dat biseksuele mannen en vrouwen veel geslotener zijn naar hun medesporters over hun privé-leven en vaker van mening zijn dat hun seksuele voorkeur medesporters niets aan gaat (zie tabel 5.5 en tabel B5.5 in de bijlage). Waar bijna driekwart van de homoseksuele mannen en lesbische vrouwen vindt dat iedereen in hun sportgroep mag weten wat hun seksuele voorkeur is, geldt dit voor minder dan de helft van de biseksuele vrouwen en slechts voor een kwart van de biseksuele mannen. Hoewel bij uitsplitsing naar sekse en seksuele voorkeur het aantal respondenten per groep gering is, komt niettemin een duidelijke tendens naar voren. Biseksuele mannen proberen het vaakst de indruk te wekken dat ze heteroseksueel zijn en de voorkomen dat hun seksuele voorkeur bekend wordt onder medesporters. Bijna de helft van deze groep geeft aan dat ze negatieve reacties verwachten als dit wel bekend werd; onder homomannen en biseksuele vrouwen is dit percentage ongeveer een kwart.

Vergeleken met een kwart van de biseksuele mannen en vrouwen geeft de helft van de homomannen en lesbische vrouwen aan dat ze door hun openheid meer zichzelf kunnen zijn in de sport. Homomannen (62 procent) zijn het vaakst van mening dat zij de acceptatie van homo-/biseksualiteit in de sport bevorderen door open te zijn over hun seksuele voorkeur.

Tabel 5.5 Meningen homo/biseksuele mannen en vrouwen over homoseksualiteit en sport (in %)

(helemaal) mee eens	Totaal	Homo	Bi	Vrouw	Man
Ik praat niet of nauwelijks met medesporters over privezaken (n=286)	38	33	45	41	36
Dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben gaat mijn medesporters niets aan (n=286)	43	33	58	46	41
Iedereen in mijn sportgroep/club mag weten dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben (n=281)	57	71	38	59	56
Ik probeer in de sport de indruk te wekken dat ik heteroseksueel ben (n=282)	11	7	15	5	16
Ik voorkom zo veel mogelijk dat mijn medesporters ontdekken dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben (n=255)	16	9	27	12	21
Ik verwacht negatieve reacties van sommige medesporters als ze zouden weten dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben (n=274)	26	21	32	19	32
In de sport houd ik mijn seksuele voorkeur bewust meer verborgen dan elders (n=282)	14	8	22	10	17
Door open te zijn over mijn seksuele voorkeur kan ik meer mezelf zijn in de sport (n=269)	41	52	27	36	45
Door open te zijn over mijn seksuele voorkeur bevorder ik de acceptatie van homo/biseksualiteit in de sport (n=261)	51	59	39	45	56

De homo- en biseksuele respondenten zijn tevens gevraagd naar hun meningen over de bestaande acceptatie van homoseksualiteit in de sport en naar hun eigen ervaringen met verschillende vormen van homonegativiteit en discriminatie.

Acceptatie in de sport

Tabel 5.6 laat de meningen zien van homo/lesbische en biseksuele mannen en vrouwen ten aanzien van een aantal stellingen over de homo(in)tolerantie in de sport. Bijna drie kwart van de respondenten is van mening dat mannelijke homoseksualiteit nog een groot taboe is in de wedstrijd sport. Opvallend is dat deze mening sterker wordt onderschreven door homoseksuele dan door biseksuele mannen, terwijl we zagen dat de laatste groep vaker bewust hun seksuele voorkeur verborgen houdt uit angst voor negatieve reacties. Een iets kleinere groep geeft aan dat ze het taboe van homomannen in de wedstrijd sport zelf hebben ervaren, opvallenderwijs vooral lesbische vrouwen. Dit betekent waarschijnlijk dat ze vaker 'getuige' zijn geweest van homo-onvriendelijke opmerkingen en grappen die vooral gemaakt worden in mannenteamsporten, zo bleek in hoofdstuk 3.

Voorals lesbische vrouwen (62 procent) geven aan dat lesbisch zijn in de sport geen enkel probleem is; homomannen (35 procent) zijn daarvan minder overtuigd. Meer dan een kwart van de ondervraagden, vooral homo/biseksuele mannen, zegt er aan gewend dat te zijn dat 'homo' of 'mietje' in hun sport als een soort scheldwoord wordt gebruikt. Deze resultaten laten zien dat de beeldvorming over sport mogelijk niet altijd overeenkomst met de werkelijkheid.

Tabel 5.6 Meninge van homo/biseksuele mannen en vrouwen die niet alleen sporten over hun homoseksualiteit en sport, in procenten (helemaal) mee eens

	Totaal	Lesbisch	Bi-vrouw	Homo	Bi-man
In de wedstrijd sport is naar mijn idee mannelijke homoseksualiteit nog een groot taboe (n=255)	72	77	72	76	60
In de wedstrijd sport is volgens mijn ervaring mannelijke homoseksualiteit nog een groot taboe (n=222)	58	68	50	57	58
Ik ben eraan gewend dat 'homo' of 'mietje' in mijn sport regelmatig gebruikt wordt als een soort scheldwoord (n=245)	27	20	22	31	30
Lesbisch zijn is in de sport geen enkel probleem (n=259)	47	62	45	35	54

In relatie tot de drie meest beoefende takken van sport is aan de sportende respondenten tevens gevraagd in hoeverre zij daadwerkelijk zelf te maken hebben gehad met verschillende vormen van homonegatief gedrag.

Tabel 5.7 laat zien de meerderheid van de sporters (71 procent) bij de beoefening van hun huidige sport geen ervaringen hebben wat betreft homo-intolerantie. Een kwart geeft aan dat ze wel eens te maken hebben gehad met grappen en opmerkingen. Eén op de tien sporters

rapporteert positieve opmerkingen. Zowel grappig bedoelde opmerkingen als positieve opmerkingen worden vaker genoemd door verenigingssporters.

Tabel 5.7 Rapportage van homonegatief gedrag als getuige en/of slachtoffer tijdens sportbeoefening (cumulatief over drie meest beoefende sporten), naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

	Totaal	Lesbisch	Bi-vrouw	Homo	Bi-man
Niet tegen respondent gericht					
Nee, geen van deze	71	68	77	65	76
Algemene grappen of opmerkingen	23	26	15	30	21
Grappen of opmerkingen gericht op andere homo/biseksuele personen	14	17	10	15	12
Positieve opmerkingen	12	11	10	12	14
Lichamelijk geweld tegen andere homo/biseksuele personen	3	3		6	3
Een andere opmerking	2	5	3		2
Tegen respondent gericht					
Nee, geen van deze	78	75	86	68	88
Grappig bedoelde opmerkingen	16	17	10	24	9
Positieve opmerkingen	12	14	9	16	9
Naroeppen schunnige/vernederende opmerkingen	5	5	4	7	5
Minder ruimte krijgen om over privé-leven te praten dan heteroseksuele sporters	5	6	4	6	5
Roddelen	5	5	6	4	3
Uitschelden	4	2	3	8	3
Buitensluiten	2	2	3	3	2
Lichamelijk geweld	2		4	2	2
Een andere opmerking	2	2	3	1	2

De gerapporteerde prevalentie van negatieve ervaringen kan op verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Enerzijds suggereren de cijfers dat de daadwerkelijke homo-intolerantie mogelijk lager is dan de algemene perceptie hiervan door homoseksuele mannen en vrouwen. Anderzijds laten de resultaten zien dat homoseksuele mannen al dan niet bewuste sportkeuzes maken om confrontatie met homo-intolerantie te vermijden (de angst voor homofobie, vgl. Plummer 2006). In hoofdstuk drie zagen we reeds dat (symbolische) uitsluiting van homomannen vooral voorkomt onder jongere mannelijke (team)sporters, in (vermeende) afwezigheid van homosporters. Een relatief gering aandeel homo/biseksuele mannen is actief in verenigingssporten in het algemeen en in teamsporten als voetbal in het bijzonder. Homoseksuele verenigingssporters rapporteren zowel meer positieve als negatieve ervaringen met homotolerantie.

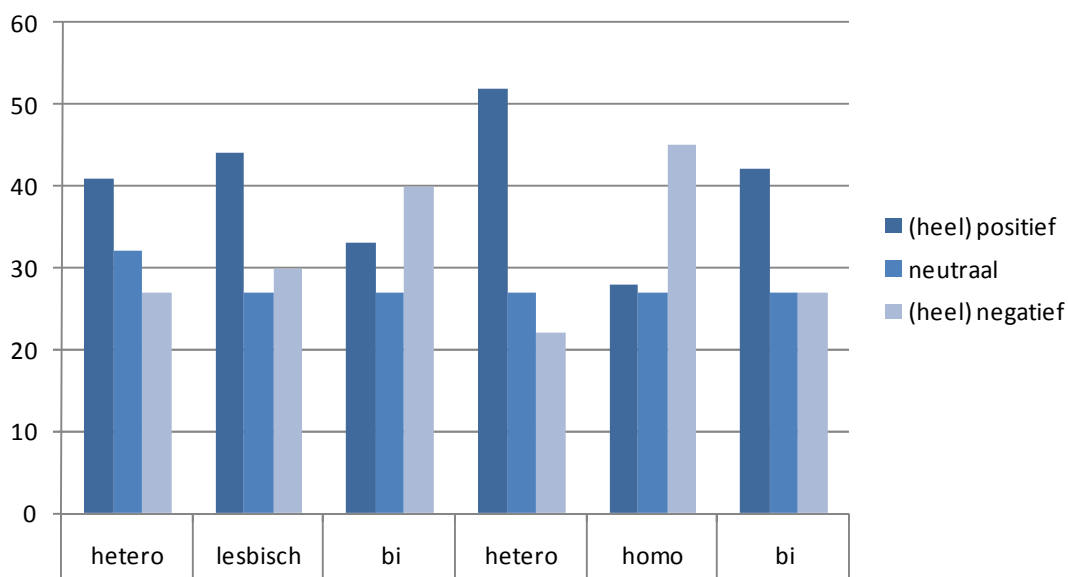
Niet alleen registreren personen in verschillende mate vormen van homointolerantie, mensen kunnen dezelfde gebeurtenissen ook op verschillende manieren ervaren en hierop reageren. Aan de personen die aangaven dat ze te maken hadden met bovengenoemde vormen van homo(in)tolerantie is gevraagd hoe ze deze gebeurtenissen hebben ervaren en tevens of en hoe

zijzelf of hun omgeving reageerden op de gebeurtenissen. 37 procent gaf aan dat zij de ervaren voorvallen als (heel) vervelend hebben ervaren; 40 procent vond de voorvallen (helemaal) niet vervelend. Eenderde gaf aan te hebben gereageerd op de voorvallen, vooral door iets tegen ‘de dader’ te zeggen. Wat de omgeving betreft, gaf een kwart van de respondenten aan dat niemand anders er iets van merkte en tevens een kwart dat niemand anders er op reageerde.

5.4 Sportverleden

Aan de respondenten werd ook gevraagd naar hun sportverleden en hun ervaringen in het bewegingsonderwijs. Vijf procent van de lesbische en biseksuele vrouwen en tien procent van de homo/biseksuele mannen was noch in de afgelopen jaren, noch vroeger sportief actief. Een geringe sportparticipatie kan het gevolg zijn van een geringe sportcompetentie en/of negatieve ervaringen in het verleden, zoals tijdens het bewegingsonderwijs. Figuur 5.4 laat zien dat bijna de helft van de homomannen de gymlessen in het voortgezet onderwijs als (heel) negatief heeft ervaren. Ook vier op de tien biseksuele vrouwen kijken negatief terug op de gymlessen; dat gold voor ‘slechts’ een kwart van de hetero- en biseksuele mannen. Heteromannen (52 procent) en lesbische vrouwen (44 procent) zijn het meest positief over de gymlessen.

Figuur 5.4 Ervaring gymlessen in het voortgezet onderwijs, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

Vroeger beoefende takken van sport

In tabel 5.8 staan de takken van sport die respondenten in het verleden beoefenden. Meer homo-/bi-mannen (22 procent) dan -vrouwen (14 procent) beoefenden (ook) vroeger geen sport. Lesbische en biseksuele vrouwen hebben over het algemeen een rijker sportverleden dan

homo/biseksuele mannen. Alleen voetbal en schaatsen worden vaker door homo-/bi-mannen genoemd dan door vrouwen. Het zijn echter vooral zich als biseksueel identificerende mannen die vroeger voetbalden (27 procent); slechts 7 procent van de homomannen heeft een voetbalverleden. Gymnastiek is in het verleden het meest beoefend, door meer dan een kwart van de lesbische/biseksuele vrouwen en 14 procent van de homo/biseksuele mannen. Naast takken van sport waarin ook veel huidige respondenten nog actief zijn (zwemmen, fitness, hardlopen), zijn badminton en tennis relatief veel beoefende oud-sporten. Vooral lesbische en biseksuele vrouwen deden in het verleden ook relatief vaak aan danssport, handbal en/of paardensport.

Tabel 5.8 In het verleden beoefende takken van sport (20 meest genoemde), naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

	Lesbisch	Bi-vrouw	Homo	Bi-man	Totaal
sport	13	16	23	20	18
Gymnastiek/turnen	26	27	14	14	20
Zwemsport (excl. waterpolo)	10	26	18	10	17
Fitness (cardio/kracht)	20	21	15	9	17
Badminton	31	9	15	9	16
Tennis	15	9	16	15	14
Voetbal (veld/zaal (futsal))	13	8	7	27	12
Danssport	17	20	6	5	12
Aerobics/steps/spinning (groepslessen op muziek)	14	24	6	1	12
Volleybal (zaalvolleybal/beachvolleybal)	13	8	10	13	10
Hardlopen/joggen/trimmen	15	11	6	10	10
Judo	14	5	9	13	10
Paardensport	12	12	7	5	9
Tafeltennis	8	6	9	10	8
Schaatsen (lange baan/kunstschaatsen/ijshockey)	9	3	10	11	8
Handbal	12	8	4	4	7
Atletiek	2	11	5	8	7
Korfbal	10	6	5	6	7
Squash	7	9	4	6	7
Skeeleren/skaten	6	5	7	7	5
Wandelsport	6	7	4	5	6

De belangrijkste redenen om te stoppen met hun eerder beoefende takken van sport waren het feit dat respondenten de sport niet leuk genoeg meer vonden (40 procent) en omdat ze het niet meer konden combineren met hun studie of werk (37 procent), zie tabel 5.9. Meer dan een kwart van de homo/biseksuele oud-sporters noemde lichamelijke problemen of ziekte en ook verhuizingen en het feit dat medesporters stopten waren relatief vaak aanleiding voor het stoppen met bepaalde takken van sport.

Tabel 5.9 Reden om te stoppen met in het verleden beoefende takken van sport, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

	Totaal	Lesbisch	Bi-vrouw	Homo	Bi-man
Stopreden vroegere sport					
Ik vond de sport niet leuk meer	40	41	47	40	30
Combinatie met werk/studie werd te veel	37	38	33	39	35
Lichamelijke problemen/ziekte	28	42	27	17	29
Ik ben verhuisd	22	26	22	20	22
Mensen met wie ik sportte, stopten	20	19	18	24	21
Werd te duur	18	20	26	11	16
Ik heb voor een andere sport gekozen	15	18	20	11	14
Blessures	14	22	12	9	17
Club en/of voorzieningen zijn opgeheven of verplaatst	9	7	12	8	11
Sfeer niet meer goed, conflicten	9	7	11	7	13
Te prestatiegericht	9	7	13	9	8
Combinatie met gezin werd te veel	8	8	9	3	11
Niveau sloot niet goed bij mij aan	7	8	8	4	11
Onvoldoende begeleiding	6	5	4	7	8
Ongewenste omgangsvormen (pesten, agressie, discriminatie, intimidatie)	6	4	9	5	6
Vanwege homoseksuele gevoelens voelde ik me niet meer thuis	5	5	1	9	5

Tenslotte is de vraag voorgelegd in hoeverre de respondenten van mening waren dat hun seksuele voorkeur van invloed is geweest op het verloop van hun sportloop. Bijna negen op de tien van alle homo- en biseksuele mannen en vrouwen gaven aan dat hun seksuele voorkeur niet van invloed is geweest, biseksuelen en vrouwen vaker dan respectievelijk homoseksuelen en mannen, zie tabel 5.10. Twee op de tien homomannen gaf aan dat hun seksuele voorkeur wel van invloed was op gemaakte keuzes ten aanzien van hun sportgedrag. Zij meden vooral 'machosporten' en team/contactsporten of stopten met (een bepaalde) tak van sport.

Tabel 5.10 Invloed seksuele voorkeur op sportgedrag, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

	Totaal	Lesbisch	Bi-vrouw	Homo	Bi-man
Helemaal niet van invloed geweest	87	86	95	79	91
Machosporten vermeden	5	4	1	11	3
Gestopt met bepaalde sport	4	3		6	5
Contact/teamporten vermeden	3	3	2	6	3
Heteroseksuele verenigingleven vermeden	2	2	1	5	
Homo/lesbische sportvereniging vermeden	2	3	1	4	
Nooit gesport/gestopt	2			6	3
Gestopt bij bepaalde vereniging	1	2		3	
Gekozen voor homolesbische vereniging	1	3		2	
Vrouwensporten vermeden	1	1	1	2	
Bepaalde sport blijven beoefenen om vooroordelen tegen te gaan	1	3			1
Gekozen voor homovriendelijke sport	1	1	1	1	
Anders	3	5	1	4	

Opvallend is dat ook lesbische vrouwen relatief vaak aangaven ‘macho’ sporten te vermijden en/of andere sporten bleven beoefenen om vooroordelen tegen te gaan. Eerder zagen we dat lesbische vrouwen juist relatief vaak teamsporten en traditionele mannensporten als voetbal beoefen(d)en, maar een andere groep lesbische vrouwen mijdt juist dergelijke sporten. Vergelijkbaar geven onder homomannen nog meer mannen aan homolesbische verenigingen bewust te hebben vermeden, dan dat ze er bewust voor kozen.

6. Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk formuleren we de belangrijkste uitkomsten van dit onderzoek en enkele beleidsimplicaties. De resultaten geven antwoord op de tweeledige centrale vraagstelling van het onderzoek: In hoeverre bestaan er verschillen in sportparticipatie tussen hetero en homo/biseksuele mannen en vrouwen en hoe tolerant is de (georganiseerde) sport ten aanzien van homoseksualiteit?

De resultaten zijn gebaseerd op online dataverzameling in het najaar van 2008 onder 430 leden van het ConsumerJurypanel van GfK Panel Services Benelux (N=12.000) van 18 jaar en ouder, die zichzelf als homoseksueel of biseksueel identificeerden. Deze groep kon qua sportdeelname worden vergeleken met een naar leeftijd, sekse en opleiding gewogen groep heteroseksuelen die deelnamen aan de SportersMonitor 2008 (Mulier Instituut/NOC*NSF). In deze SportersMonitor werden tevens vragen gesteld aan (verenigings)sporters over ongewenst gedrag in de sport en homotolerantie in de vereniging.

Homoseksuele mannen sporten minder in verenigingsverband

De resultaten bevestigen eerder onderzoek van Janssens e.a. (2003) dat homo-/biseksuele mannen minder sporten dan heteromannen. Homo-/biseksuele mannen (17 procent) nemen vergeleken met heteromannen (35 procent) vooral minder deel aan sportactiviteiten in verenigingsverband. Omgekeerd zijn homoseksuele mannen beduidend vaker actief in commercieel verband (35 procent) dan biseksuele mannen en heteromannen (respectievelijk 17 en 16 procent). Vergeleken met mannen laten vrouwen met verschillende seksuele voorkeuren nauwelijks verschillen zien in algemene sportdeelname en ook het vereniginglidmaatschap onder lesbische en biseksuele vrouwen (22 procent) is even hoog als onder heterovrouwen. Naast verschillen in algemene sportdeelname en in het verband waarin sporters actief zijn, kiezen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen deels voor andere takken van sport. Fitness is de meest beoefende sport onder alle groepen, maar vooral homomannen zijn hierin vaak actief. In vergelijking met heteromannen beoefenen homomannen vaker solosporten en minder vaak teamsporten zoals voetbal. Lesbische vrouwen zijn juist iets vaker dan heteroseksuele vrouwen actief in teamsporten en minder vaak in groepslessen op muziek zoals aerobics. Overeenkomstig de verschillen in sportverband en beoefende takken van sport, benoemen homoseksuele en heteroseksuele mannen en vrouwen ook deels verschillende motieven. Voor iedereen geldt dat lichaamsbeweging/gezondheid, de opbouw van conditie en/of kracht en de plezierbeleving de belangrijkste motieven zijn. Homomannen sporten vaker om af te slanken en minder vaak dan heteromannen vanwege de sociale contacten/gezelligheid, buiten zijn en competitie. Ten opzichte van heterovrouwen noemen lesbische vrouwen vaker het motief van presteren en de functie van uitlaatklep. Motieven zijn deels persoonsgebonden 'behoeften', maar worden tevens gevormd door de specifieke opbrengsten van sportdeelname (Elling, 2007; Elling & Ferez, 2008). Het is niet logisch te veronderstellen dat homomannen minder behoefte zouden hebben aan sociale contacten (via de sport) dan heteromannen. Omdat homomannen vooral participeren in commerciële fitnesscentra, 'profiteren' ze minder van de sociale meerwaarde van de verenigingsport.

Lesbische vrouwen minder actief als vrijwilliger

Heteromannen en biseksuele mannen en vrouwen zijn bijna twee keer zo vaak actief als vrijwilliger als homoseksuele mannen en vrouwen. Deze verschillen hangen onder meer samen

met het feit dat homomannen weinig actief sporten in verenigingsverband en veel heteromannen en -vrouwen via hun kinderen vrijwilligerswerk verrichten. Gerelateerd aan hun eigen clubsportdeelname zijn vooral lesbische vrouwen ondervertegenwoordigd. Uit de vragenlijst onder heteroseksuele sporters kan niet geconcludeerd worden dat er op dit vlak sprake is van (bewuste) specifieke uitsluiting. Acht op de tien Nederlandse sporters van 15-65 jaar vinden het prima als hun kind training zou krijgen van een homoseksuele trainer van hetzelfde geslacht. Onder jongens van 15-20 is de tolerantie voor een homoseksuele train(st)er minder groot (63 procent).

Vergeleken met heteroseksuele en biseksuele vrouwen hebben lesbische vrouwen ondanks hun relatief hoge sportgedrag gemiddeld vaker overgewicht. Dat geldt tevens voor biseksuele mannen, terwijl deze groep juist vaker dan hetero- en homomannen aan de beweegnorm voldoen. Deze resultaten laten zien dat de relaties tussen sportgedrag, beweeggedrag en overgewicht niet zo eenduidig zijn als wel eens wordt verondersteld.

Latente vraag naar sport in 'eigen' kring...

Uit het onderzoek blijkt dat de meeste homo/biseksuele sporters actief zijn in 'reguliere' sportorganisaties en zelf ook 'geen behoefte' hebben om actief te zijn in verenigingen gericht op homo/lesbische sporters. Een kwart van de sporters die geen lid zijn van een officiële homo/lesbische vereniging zou dat best willen, maar kent dergelijke clubs niet (in de buurt). Zij sporten soms in informeel verband 'in eigen kring'. Homoseksuele mannen zijn relatief gezien het vaakst actief in homo/lesbisch (club)verband; een kwart van de homosporters sport alleen of overwegend met homo/lesbische sporters.

De meeste homo/lesbische sportverenigingen bevinden zich in de grotere steden en hebben inmiddels een stabiele positie ingenomen binnen hun tak van sport (o.a. atletiek, volleybal, zwemmen). Ondanks de latente vraag is de oprichting van meer officiële homosportverenigingen in kleinere gemeenten waarschijnlijk niet haalbaar. Dit gezien de noodzaak van een relatief groot aantal potentiële leden en het feit dat ook de bestaande homo/lesbische sportverenigingen eerder tot de kleinere sportverenigingen behoren (vgl Van Kalmthout, De Jong & Lucassen, 2009). Wel zouden meer informele initiatieven of subafdelingen binnen reguliere verenigingen, kunnen worden gestimuleerd en ondersteund door Stichting Homosport Nederland.

...maar weinig begrip onder de Nederlandse bevolking

De meeste homo- en biseksuele sporters sporten zelf weliswaar niet in homo/lesbische sportorganisaties, maar staan niet afwijzend tegenover het bestaan van deze clubs. Van de ondervraagde heterosporters reageert echter bijna driekwart negatief op het bestaan van aparte sportclubs voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Deze intolerante houding steekt schril af tegenover de verder relatief positieve houding tegenover homoseksualiteit onder (vereniging)sporters. En is opvallend in een land waarin van oudsher veel groepen zich ook in de sport van oudsher hebben verenigd in 'eigen kring' op basis van onder meer religie, etniciteit, leef fase en beroep. De afwijzing van homo/lesbische sportclubs laat zien dat er sprake is van een voorwaardelijke acceptatie van expliciete homoseksualiteit in de sport. Integratie van homoseksualiteit is prima, zolang ze maar niet te veel opvallen, maar 'gewoon doen' (vgl. Keuzenkamp, e.a., 2006). In bondsbladen en reguliere media zou meer aandacht besteed kunnen worden aan het hoe en waarom van het bestaan van dergelijke clubs.

Biseksuele mannen en vrouwen het minst open

Biseksuele mannen en vrouwen zijn in en buiten de sport veel minder open over hun eigen seksuele voorkeur dan homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Dat hangt waarschijnlijk deels samen met de sterkere mate waarin zij in homo-intolerante sportomgevingen (o.a. mannenteamsporten) verkeren.

Waar buiten de sport homoseksuele mannen zich het vaakst onveilig voelen, zijn biseksuele sporters het meest onzeker over de reacties van medesporters. Ongeveer vier op de tien biseksuele mannen proberen hun voorkeur in de sport zo veel mogelijk verborgen te houden en verwachten negatieve reacties van medesporters. Een derde van de biseksuele mannen houdt hun seksuele voorkeur in de sport bewust meer verborgen dan elders; dat geldt nauwelijks voor lesbische vrouwen (3 procent). Deze resultaten laten zien dat de (vermeende) homotolerantie in de sportwereld niet voor alle niet-heteroseksuele groepen even groot is. Waar in eerder onderzoek soms vooral gekeken werd naar verschillende betekenisgeving door mannen en vrouwen (vgl Elling & Janssens, 2009), benadrukt deze studie tevens belangrijke verschillen naar sportdeelname en openheid tussen homoseksuele en biseksuele mannen en vrouwen.

Homoseksualiteit probleem zodra het zichtbaar is

Net als binnen de Nederlandse samenleving als geheel (Keuzenkamp e.a., 2006), kan gesteld worden dat homoseksualiteit binnen de sport in brede zin redelijk geaccepteerd wordt. Driekwart zegt het geen probleem te vinden om met een homoseksuele sporter van hetzelfde geslacht te douchen en ook bijna driekwart is van mening dat scheidsrechters moeten ingrijpen bij het gebruik van ‘homo’ of ‘mietje’ als scheldwoorden. Bovendien is de meerderheid van de verenigingssporters van mening dat er een homotolerant klimaat heerst in hun vereniging. Zowel lesbische vrouwen als homoseksuele mannen zouden probleemloos open kunnen zijn over hun seksuele voorkeur. De homotolerantie is het minst hoog onder jonge mannen. Toch blijkt er een dubbele moraal te bestaan tussen de zichtbaarheid van hetero- en homoseksualiteit in de sport. Een kwart van de verenigingssporters vindt een zoenend heterostel in het clubhuis aanstootgevend, de helft oordeelt negatief over twee zoenende mannen. De relatief geringe tolerantie ten aanzien van homoseksuele zichtbaarheid bleek ook uit de negatieve reacties ten aanzien van homo/lesbische sportverenigingen. Mensen accepteren homoseksualiteit als een bestaande seksuele voorkeur, maar zichtbaar homo-zijn wordt al snel als provocerend opgevat en veroordeeld. Vergelijkbaar met eerder onderzoek (Bos, 2006; Janssens e.a., 2003) blijkt ook een deel van de homoseksuele sporters zelf deze mening toegedaan. De resultaten onderschrijven de deels kwetsbare acceptatie van homoseksualiteit en de heteronormativiteit van het begrip ‘gewoon doen’ (Keuzenkamp, e.a., 2006).

Mannenteamsporten meest ‘onveilig’

De resultaten laten zien dat homonegatief gedrag niet aan de orde van de dag is in de sportwereld als geheel. Dé sport is niet onveilig en uitsluitend naar homoseksuele mannen en vrouwen. Toch geven de resultaten ook aanleiding voor specifiek gericht beleid om de homotolerantie – en acceptatie te vergroten en homodiscriminatie tegen te gaan.

De meerderheid van homo- en biseksuele mannen en vrouwen rapporteert weliswaar geen ervaringen te hebben met homonegatief gedrag, een kwart van de homo/lesbische sporters is hier wel getuige of slachtoffer van geweest. Het gaat hierbij voornamelijk om algemene – vaak grappig bedoelde – opmerkingen, die voor betrokkenen echter wel kwetsend kunnen zijn. Zes procent van de mannelijke homosporters was getuige of slachtoffer van lichamelijk geweld. Vormen van homo-intolerantie komen vooral voor in bepaalde vormen van georganiseerde

wedstrijdsport en meer specifiek onder jongeren en in mannenteamsporten zoals voetbal, in de (vermeende) afwezigheid van homomannen (vgl. Elling, 2007). Bijna driekwart van de homo/biseksuele respondenten is van mening dat mannelijke homoseksualiteit nog een groot taboe is in de wedstrijd sport. Van de Nederlandse sporters bleken vooral mannelijke teamsporters (41 procent) en in het bijzonder mannelijke voetballers (47 procent) wel eens of regelmatig getuige te zijn van verbaal homonegatief gedrag. Mogelijk is hierbij bovendien sprake van onderrapportage omdat sporters zich minder bewust zijn van homo-intolerante opmerkingen (en deze minder vaak registreren) dan negatief verbaal gedrag tegenover vrouwen of etnische minderheidsgroepen (vgl. Faulkner, 2008).

Vermijden van homonegativiteit

De stereotype beeldvorming dat homomannen niet voetballen blijkt een effectief mechanisme van symbolische (zelf)uitsluiting. De resultaten laten zien dat de deels onderscheidende sportdeelnamepatronen van hetero- en homomannen niet alleen een gevolg zijn van mogelijk verschillende 'smaakpatronen' ('homo's vinden voetbal ook niet leuk'). Twee op de vijf homomannen geven aan dat zij hun sportkeuze deels hebben laten leiden door hun seksuele voorkeur. Vooral op basis van angst voor homonegativiteit (*sportophobia*, Plummer, 2006) vermeden zij vooral team-/contactsporten en typische 'machosporten' of deden ze helemaal niet aan sport. De sportloopbanen van homoseksuele mannen vertonen dan ook geen patroon van uitval uit typische mannensporten na hun coming out, maar eerder een preventief vermijden van verenigings- en teamsporten. Mogelijk mede als gevolg van de negatieve ervaringen opgedaan tijdens de gymlessen op school die homomannen twee keer zo vaak rapporteren als heteromannen (45 versus 21 procent). Deze uitkomsten vragen ook om een kritische monitoring van het bewegingsonderwijs. Biedt zij daadwerkelijke aan alle jongeren een positieve introductie in de veelzijdige sport- en bewegingscultuur of is het tevens een broedplaats voor homonegativiteit en zelfuitsluiting?

Samenvattende beleidsimplicaties

- De uitkomsten suggereren dat de geringe vertegenwoordiging van homomannen binnen de verenigingssport deels het gevolg is van zelfuitsluiting en minder van een homonegatief verenigingsklimaat. Sportbonden en -verenigingen zouden zich in hun wervingsactiviteiten explicieter kunnen richten op homoseksuele mannen en homo-organisaties zouden meer allianties kunnen aangaan met sportverenigingen.
- Gezien de latente vraag naar meer homo/lesbische sportinitiatieven, naast een zekere 'verzadiging' van homo/lesbische sportvereniging in grote steden, lijkt ook het stimuleren en ondersteunen van meer informele initiatieven of subafdelingen binnen reguliere verenigingen in klein-stedelijke omgevingen wenselijk.
- De sterk negatieve houding van de bevolking ten aanzien van homolesbische sportverenigingen vraagt tevens om een publiekscampagne, gericht op een grotere acceptatie van dergelijke clubs. In bondsbladen en reguliere media kan aandacht besteed worden aan de achtergronden en doelstellingen van homolesbische sportclubs en kan 'heteroverenigingen' kan een spiegel worden voorgehouden.
- De resultaten laten zien dat de acceptatie van homoseksualiteit in de sport kwetsbaar is en er sprake is van een zekere dubbele moraal als het gaat om zichtbaarheid van hetero-/homoseksualiteit. Door middel van activiteiten zoals campagnes of bespreken van het thema diversiteit kan meer bewustwording

gecreëerd worden voor de impliciete heteronormativiteit en uitsluitende uitspraken zoals 'als ze maar gewoon doen'.

- De uitkomsten van deze studie legitimeren het huidige beleid binnen de *Alliantie Gelijkspelen* om de acceptatie van homoseksualiteit in de sport als geheel en mannenteamsporten in het bijzonder te vergroten. De aandacht zou tevens verbreed kunnen worden richting het bewegingsonderwijs.
- Naast het maken van gerichte keuzes, lijkt ook nader actie-onderzoek binnen mannenteamsporten wenselijk om de daadwerkelijke mate van homo-intolerantie vast te stellen én effectieve aangrijpingspunten voor interventies te genereren.

Literatuur

Bos, D. (2006). 'Omdat ze zo ontzettend hetero zijn. Ervaringen van homoseksuele hockeyers en fitnessers'. In S. Keuzenkamp, D. Bos, J-W. Duyvendak & G. Hekma (red.) *Gewoon doen. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland* (pp. 111-140). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bos, H. & Sandfort, Th. G. M. (1999). *Homoseksuele mannen en vrouwen over hun werksituatie. 'De prijs die ik betaal'*. Zoetermeer: ABVAKABO FNV.

Elling, A. & Janssens, J. (in press) Sexuality as a structural principle in sport participation: negotiating sports spaces. *International Review for the Sociology of Sport*, 44/1: 71-86.

Elling, A., De Knop, P. en Knoppers, A. (2003) Gay/Lesbian Sport Clubs and Events. *International Review for the Sociology of Sport* 38 (4) 441-456.

Faulkner (2009) Presentatie beleid en onderzoek naar homodiscriminatie in het Engelse voetbal. Congres Building Bridges 3, 6 maart 2009, Den Haag.

Graaf, H. de, Meijer, S., Poelman, J. & Wesenbeeck, I. van (2005) *Seks onder je 25^e. Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland Anno 2005*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep/Soa Aids Nederland.

Haar, H. ter (2008) *Gelijkspel. Portretten van homo topsporters*. Eindhoven: Pepijn.

Hekma, G. (1994) *Als ze maar niet provoceren*. Amsterdam: Het Spinhuis

Janssens, J. Elling, A. & Kalmthout, J. van (2003). "*Het gaat om de sport*": Een onderzoek naar de sportdeelname van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Mulier Instituut Den Bosch. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Kalmthout, J. van, Jong, M. de & Lucassen, J. (2009) *Verenigingsmonitor 2008* De stand van zaken bij sportverenigingen. Den Bosch/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Keuzenkamp, S, Bos, D., Duyvendak, J-W. & Hekma, G., eds (2006). *Gewoon doen. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Meerendonk, B. van de, Adriaansen R. & Vanwesenbeeck, I. (2003). *Op weg naar een vrolijke Herfst. Zorgbehoeften van en zorgverlening aan lesbische en homoseksuele ouderen in Nederland*. Amsterdam: Schorer Stichting/ Nisso Groep.

Ministerie van OCW (2007) *Gewoon homo zijn. Lesbisch en homo-emancipatiebeleid 2008-2011*. Den Haag: OCW.

Plummer, D. (2006) 'Sportophobia. Why do some men avoid sport?', *Journal of Sport and Social Issues* 30: 122-137.

Bijlage

Tabel B4.1 Meningen van volwassen (verenigings)sporters over homoseksualiteit en sport, naar sekse en teamsportbeoefening, in procenten (helemaal) mee eens.

	totaal	man		vrouw	
		team	anders	team	anders
Sporter (n)	(1096)	(79)	(474)	(29)	(605)
Ik zou het prima vinden als mijn kind training krijgt van een homoseksuele/lesbische train(st)er van hetzelfde geslacht	80	67	75	86	83
Het zou mij niets uitmaken om samen met een homoseksuele/lesbische sporter van hetzelfde geslacht te douchen	75	68	71	66	78
Ik vind dat scheidrechters moeten ingrijpen wanneer sporters 'homo' of 'mietje' gebruiken als scheldwoord	71	49	67	69	80
Dat er aparte sportverenigingen bestaan voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen vind ik onzin	71	63	71	59	71
Verenigingssporter (n)	(417)	(65)	(184)	(26)	(189)
Voor lesbische vrouwen is het binnen mijn vereniging geen enkel probleem om voor hun seksuele voorkeur uit te komen	68	57	67	81	69
Voor homoseksuele mannen is het binnen mijn vereniging geen enkel probleem om voor hun seksuele voorkeur uit te komen	55	51	66	65	65
Ik vind het aanstootgevend wanneer twee mannen elkaar in het clubhuis zouden zoenen	47	54	52	42	42
Ik vind het aanstootgevend wanneer een man en vrouw elkaar in het clubhuis zouden zoenen	27	23	24	31	31
Ik ken tenminste één lesbische sporter mijn vereniging (excl eventueel persoon zelf; % 'ja')	30	26	28	46	29
Ik ken tenminste één homoseksuele sporter in mijn vereniging (excl eventueel persoon zelf; % 'ja')	29	29	32	12	27

Tabel B4.2 Getuige/slachtoffer van vervelende opmerkingen/ grappen over homoseksuele mannen/lesbische vrouwen in meest beoefende sport door sporters 15-79 jaar, naar sekse, teamsport en voetbal, in procenten.

	Totaal		Man		Vrouw		
	Totaal	Team sport	Voetbal	Totaal	Team sport	Voetbal	
<i>Getuige</i>	(2411)	(1169)	(158)	(108)	(1242)	(49)	(11)
Nooit	92	87	59	53	96	84	55
Een enkele keer	7	12	37	41	3	16	46
Regelmatig	1	2	4	7	1	0	0
<i>Slachtoffer</i>							
Nooit	97	96	90	90	99	100	100
Enkele keer	2	4	10	10	1	0	0
Regelmatig	0	1	1	0	0	0	0

Tabel B5.1 Sportdeelname in de afgelopen 12 maanden naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten (homo/biseksuele respondenten vergeleken met heteroseksuele referentiegroep).

	Man			Vrouw		
	Hetero	Homo	Bi	Hetero	Lesbisch	Bi
Frequentie						
Geen	21	30	27	27	34	26
1 tot 11	9	8	13	9	9	6
12 tot 59	33	30	33	32	26	30
60 tot 119	19	16	14	19	22	17
120 keer of meer	18	16	14	13	9	21
RSO (> 11 keer per jaar)	70	62	61	64	57	68
Sportverband meest beoefende sport (% sporters)						
Alleen, ongeorganiseerd	37	39	51	34	38	37
Als lid van een sportvereniging	33	18	19	25	20	26
lid fitnesscentrum/andere commerciële sportaanbieder	17	35	16	28	20	32
In informeel groepsverband	23	18	19	16	17	13
Als rechtstreeks lid van een sportbond	9	8	5	4	9	5
In het kader van bedrijfssport	5	5	11	2	0	5
Bij een zorginstelling	2	3	4	2	3	9
Als deelnemer aan een georganiseerd sportevenement	9	5	4	4	3	3
Lid sportvereniging (% bevolking)	35	16	19	22	22	24

Tabel B5.2 Sportdeelnamecijfers homo/biseksuele mannen en vrouwen in 2002 en 2008

		RSO (> 11 keer per jaar)		Lid sportvereniging		Lid commercieel verband (o.a. fitness)	
		2002	2008	2002	2008	2002	2008
Mannen							
	Hetero	69	70	33	35	12	19
	Homo	63	62	20	16	27	27
	Bi	67	61	30	19	15	18
Vrouwen							
	Hetero	70	64	27	22	23	26
	Homo	72	57	28	22	24	15
	Bi	69	68	25	24	24	29

Tabel B 5.3 Meest beoefende takken van sport (op basis van drie meest beoefende sporten in de laatste 12 maanden), naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten.

Meest beoefende sporten ¹	Man			Vrouw		
	Hetero	Homo	Bi	Hetero	Lesbisch	Bi
aerobics/steps/spinning (groepslessen op muziek)	1	4	0	12	6	3
Badminton	3	0	3	3	0	4
Danssport	2	2	0	4	3	9
Darts	3	0	7	1	3	0
fitness (cardio/kracht)	20	40	24	25	22	32
Hardlopen/joggen/trimmen	7	8	2	6	5	4
Tennis	4	1	0	2	2	4
Voetbal	11	2	0	1	2	3
Volleybal	1	0	3	1	3	1
Wandelsport	10	8	10	13	20	8
wielrennen/toerfietsen	9	6	21	4	5	3
zwemsport (excl. waterpolo)	5	7	7	10	5	15
Type meest beoefende sport						
Solo	70	86	89	84	84	73
Duo	15	6	5	12	7	22
Team	15	7	5	3	9	4

¹ Alle sporten met minimaal 2 procent heteroseksuele of homo/biseksuele deelnemers.

Tabel B5.4 Motief sportdeelname voor meest beoefende sport in de laatst 12 maanden, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten.

Motief meest beoefende sport	Man			Vrouw		
	Hetero	Homo	Bi	Hetero	Homo	Bi
Lichaamsbeweging/gezondheid	79	87	74	83	82	90
Opbouw van conditie, kracht en/of lenigheid	56	65	57	61	55	73
Leuke activiteit/plezier	64	58	60	58	65	62
Uitlaatklep voor dagelijks leven/ontspanning	52	50	43	41	42	55
Gezelligheid/sociale contacten	45	33	41	37	42	36
Afslanken	22	36	33	34	34	29
Prestatie, jezelf verbeteren	38	37	28	22	26	32
Niet duur	27	21	34	26	28	26
Lekker buiten zijn	39	20	31	27	37	21
Weinig/geen reistijd nodig	19	21	28	20	26	23
Goede voorzieningen, accommodatie	22	21	28	15	18	23
Advies opvolgen van arts/fysiotherapeut	12	18	22	17	17	22
Kan met specifieke aandoening deze sport doen	7	9	16	13	14	18
Nastreven modeluiterlijk (slanke lijn, gespierd bovenlichaam) ¹		15	19		8	8
Leren nieuwe vaardigheden	15	8	16	12	12	15
Competitie, meten met anderen	24	11	17	8	8	9
Zakelijke contacten	4	3		1	3	3
Aanzien/status	3	1	7	1	2	1

¹ Niet gevraagd in reguliere vragenlijst SportersMonitor.

Tabel B5.5 Meningen van homo/biseksuele mannen en vrouwen over homoseksualiteit en sport, in procenten (helemaal) mee eens

	Totaal	Sekse/seksuele voorkeur			
		Lesbisch	Bi-vrouw	Homo	Bi-man
Ik praat niet of nauwelijks met medesporters over privezaken (n=286)	38	38	44	31	46
Dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben gaat mijn medesporters niets aan (n=286)	43	28	62	36	52
Iedereen in mijn sportgroep/club mag weten dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben (n=281)	57	71	46	72	27
Ik probeer in de sport de indruk te wekken dat ik heteroseksueel ben (n=282)	11	3	6	9	28
Ik voorkom zo veel mogelijk dat mijn medesporters ontdekken dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben (n=255)	16	5	18	11	38
Ik verwacht negatieve reacties van sommige medesporters als ze zouden weten dat ik homo/lesbisch/biseksueel ben (n=274)	26	15	23	26	42
In de sport houd ik mijn seksuele voorkeur bewust meer verborgen dan elders (n=282)	14	3	16	10	30
Door open te zijn over mijn seksuele voorkeur kan ik meer mezelf zijn in de sport (n=269)	41	51	23	52	31
Door open te zijn over mijn seksuele voorkeur bevorder ik de acceptatie van homo/biseksualiteit in de sport (n=261)	51	55	37	62	43

Tabel B5.6 Beweeg- en fitnorm en body mass index, naar sekse en seksuele voorkeur, in procenten

	Vrouw			Man		
	Hetero	Lesbisch	Bi-vrouw	Hetero	Homo	Bi-man
Beweegnorm						
Combinorm (beweeg/fitnorm)						
Beweegnorm: Minimaal 5 dagen per week 30 minuten matig intensief actief						
	59	59	58	50	57	65
Fitnorm: Minimaal 3 dagen per week 20 minuten intensief actief						
	34	35	40	36	34	35
Body Mass Index						
ondergewicht	2	1	4	1	4	1
Normaal	49	40	54	44	47	35
Overgewicht	30	32	22	42	31	48
Obesitas	19	27	21	13	17	15